

Hind 20 mrk.

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 18/19.

Laupäeval, 16. mail 1925.

VII aastakäik.

Vahekorra kaitseasutustega Soomes.

Selle pealkirja all on toodud Soome sõja-ajakirja „Suomen Sotilas“ s. a. nr. 12-13 juhtkiri, mis meile selle vastuvaidlemata tähtsa küsimuse kohta kokkuvõetult järgmisi mõtteid avaldab:

Viimasel ajal on noor Soome kaitseväge tihti avaliku tähelepanu ja võrdlemisi kõva arvustuse osaliseks saanud. Ühiskond on suuremal määral, kui varemalt, kaitseväge küsimustest huvitatud. Ajakirjanduse kaudu on loomisel n.n. „üldine arvamine“, millele suuna andmiseks mõjuvalt kaasa on aidanud käsitus sõjaväeliste olude, seal valitseva vaimu ja distsipliini üle — perekondade poolt kelle pojad praegu just noortena teenistusse astunud või sealt peale teenistuse lõppu kodu tagasi pööranud.

Ei ole vist ebaõige, kui oletada, et ühiskonnas mõndagi üksikut juhust liialdatakse, ning niisuguste üksikute juhusete põhjal ilma tõsisema järelkaalumiseta ka lõpuotsused tehakse, sest leidub tundemärke, et kaitseväge kohta väga kergemeelselt, põhjusteta ja umbkaudselt otsustatakse.

Kaitseametkond ei ole oma lühikeseaegse tegevuse ja kuni senini valitsenud erakorraliste olude tõttu suutnud ühiskonnas veel saavutada seda seisukohta, missugune temale, kui rahvusliku ja riiklise olemasolu mõõdapäesemata toele, seal peaks kuuluma. Ühiskonnas puudub veel arusaamine kaitseametkonna tegevuse ja tähtsuse kohta, puudub sugupõlvede töö ja ohvrite läbi loodud alati värskelt mees olev ja kaas-tundmusest elustatud vahekord kaitseametkonna vastu. Kaitseametkonna omadusi ei tunta isegi kõigis haritud kodudes, kõnelemata siis suurearvulisest lihttrahvast. Need omadused ja ülesanded võib olla jäävadki mõnele võõraks ja tunduvad ainult raske koormatusena, mida olude sunnil tuleb seedida ja kanda. Peab otsekoheselt tunnistama, et isegi väga laialistes kodanikkude kihtides kaitseteenistust kui mõõdapäesemata pahet võetakse, ning sellekohaselt ka seda kohustust täidetakse.

Ei ole saladus, kui võrd külmalt ja kahtlevalt arvustatakse ohvitserkonna ja allohvitserkonna vastutuserikast, ning — kui see hästi tehtud peab olema — täitmeest nõudvat tööd.

Kui kaitseväge õieti arvustatakse, siis ei või midagi selle vastu olla. See on isegi soovitatav. Kuid arvustada ei tohi mitte ebaõigel viisil ja arvustus ei tohi ebaõige eesmärgiga avaldatud olla. Ilmaparandaja leiab igalpool, samuti ka kaitseväes, väärhoiti, kuid vastutuseta arvustamine, mida küll väga kerge ajakirjanduse kaudu laiali lasta, on pigemini kahjuks kui kasuks kaitsetahte ja kaitsetahte arenemisele ühiskonna hulgas. Tunneb arvustaja end õigustatud olevat väärnähtuste kohta kaitseväes sõna võtma, siis tuleks tal ikkagi kõige pealt endalt küsida, kas ta oma sõnade vastutuse suhtes ja nende mõjuvuse kohta ka selgel arusaamisel on, kas tema oma suhted kaitseväge vastu on tõelikult niisugused olnud, nagu nad isamaalisel ja mõtleval kodanikul peaksid olema, kas ta ka arvustades selle peale mõtleb, et tema, kui üksik, et tema sugu, tema kodu, kogu rahvas ja riik püsivad ainult ühes kaitseväega ja — langevad ka ühes viimasega? Kas on arvustaja ainult väljaspool kaitseametkonda seisev külm vaatleja, või on ta tõelikult kaitsevägele kõige paremat soovija sõber, kes aru saab, et võib tulla hetkeid, kus ka see „puudulik ja väärnähtustega kaitseväge“ selgroona kogu rahva kõikumata usku ning usaldust vajab? Häda hetkel enam usku ja usaldust soetada ei saa, kui selleks mitte varemalt üleshitavat tööd pole tehtud.

Ühes arvustamisega peab ka kaitsetahte arenatama. Seda on vahe, kui ainult kaitseametkonda kitsas raamis arvustatakse. Kõiki pahesid ei saa mitte ainult kaitseametkonna parandamisega ja arendamisega kõrvaldada.

Seltskonna kõigis kihtides tuleb luua, soetada sooja ning elavat poolehoidlikku arusaamist kaitseametkonna vastu, mida ta tõelikult väärib tegelikus elus ja mitte ainult hiilgavate paraadide puhul.

Külm vahekord, mis praegu kaitseametkonna suhtes seltskonnas valitseb, on põhjuseks, et temale toodud ohvreid ja koormatusi sihilikkude liialdustega illustreeritakse, kuna selle vastu mitmedki kaitseväge jaatavad pooled, nagu kasvatusline mõju ja muud, meelega tähelepanemata jäätakse.

A. R.

Kajastused meie 1. detsembri sündmustest väljamaa ajakirjanduses.

Londoni suurim ajaleht „The Times“ on järjestikku mitmes numbris aprilli kuus ja ka varemalt oma veergudel ülesvõtteid ja kirjeldusi avaldanud kommunistide väljaastumisest 1. sel detsembril 1924 a. Tallinnas. Ülesvõtted on nähtavasti ammutatud osalt meie sõjaväelisest ajakirjast „Sõdurist“ ja osalt teistest allikatest.

„Times“ 24. aprilli numbris on äratoodud 1. detsembri mässutegelaste poolt tarvitatud ja neilt ära võetud uuetüübilise Thompsoni süsteemiline auto-

maat-püssi pilt, ailkirjaga: „Üks uuematüübiline auto-maat-püstol, millega Kolmas internatsionaal omi agente väljamaal varustab. Siin pildistatud relv on ühelt Vene enamlaselt hiljutise mässulise väljaastumise puhul Eestis ära võetud.“

„Times“ 25. aprillist toob ülesvõtte ühest 1. detsembri mässutegelasest ja tema poolt maskeerimiseks tarvitatud allohvitseri kuue kraest ja sõduri mütsist. Ülesvõtte allkiri kõlab järgmiselt: „Üks enamlaste kavalus. — Tervamõtteline võte, mida Kolmand.

internatsionaali agendid väljaastumise puhul Eestis maskeerimiseks on kasutanud. Pildistatud mässulase vangivõtmisel Tallinnas oli tema välismus Eesti all-ohvitseri sarnane, kuid ligemal järelevaatamisel selgus, et täieliku vormiriide asemel temal harilikku tsiviilriiete peal ainult allohvitseri mundri kaelus oli. Kaelus ja sõjaväe müts võisid temal väljaastumise eel, kus ta,

nagu pildil näidatud, hariliku töömehe riides oli, tas- kus peidetud olla.

Ka varem on „Times“ mitmel korral Eestisse puutuvaid ülesvõtteid oma veergudel avaldanud. Mõni aeg tagasi, näit. oli äratoodud suurem ülesvõte meie 1. detsembri ohvrite matusest.

J. A-n.

Kaitseväeteenistuse kohustuse seadus.

Neil päevil võeti Sõjanõukogus kolmandal luge- misel vastu kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse el- nõu, mis arvatavasti ka sõjaministri poolt varsti Vabariigi Valitsuse kaudu Riigikogule saab esitatud.

Kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse eelnõu töötati välja Kindralstaabi poolt mõõdunud suvel, kus juures allikatena ärakasutati varem sõjaministe- riumi poolt kokkuseatud „Kodanikkude riigikaitse kohustuse seaduse eelnõu,“ ning Prantsuse, Belgia, Läti, Soome ja end. Vene väeteenistuse kohustuse seadused.

Seaduse eelnõu käsitleb Vabariigi meeskodanik- kude kaitseväeteenistuse kohustusi.

Väljaminees põhiseaduse § 78-st, mis nõuab, et kõik kodanikud peavad riigi kaitsmisest osa võtma, on eelnõus ettenähtud kaitseväeteenistuse kohustusest hoopis vabastada ainult neid meeskodanikke, kes ke- haliste puuduste ja haiguste tõttu väeteenistuse kohus- tusi täita ei saa.

Kohtu poolt kõigi õiguste kaotamisega karistatud kodanikke, keda kui kuritahtlike kalduvustega inimesi kaitsevärke võtta võimata on, määratakse tegeliku väeteenistuse asemel kaitseväre huvide kohaseid töid tegema.

Silmaspidades tarvidust riigi väljaminekuid kait- seväre peale vähendada ja tulevikus tegeliku väete- enistuse aega lühendada, on seaduses ettenähtud, et kõikides riigi-, omavalitsuste- ja eraõpeasutustes õppi- jad kodanikud peavad õpeasutustes viibimise aja jook- sul ja peale sealt väljaastumist kuni tegeliku väeteeni- stuse astumiseni teatava sõjalise ettevalmistuse saama, kusjuures see ettevalmistamine sünnib sõjaministri poolt väljatöötatud määruste järele ja tema kontrolli all.

Meeskodanikkude väeteenistuse üldkestvus on 38 aastat ja nimelt 17 eluaastast kuni 55 eluaastani. Tema on jaotatud järgmiselt:

- 3 aastat III järgu reservvæes;
- 1½ aastat alalises kaitsevæes (tegelik teenistus);
- 3½ aastat käsutusvæes;
- 20 aastat I-se ehk II-se järgu reservvæes ja
- 10 aastat maakaitsevæes.

III järgu reservvæe moodustavad peaaesjalikult 17 kuni 20 aasta vanused nooredmehed enne alalisse väkke sunduslist aega ärateenima kutsumist. Peale selle kuuluvad sinna ka 20—30 aasta vanused mees- kodanikud, kes sunduslist aega teenima ilmumiseni ajajätkendust saanud, ehk mõnel muul põhjusel sun- duslist aega teenima veel ei ole astunud.

Alalise väe moodustavad:

1. iga aasta järjekorraliselt sunduslist aega ära- teenima kutsutud nooredmehed;
2. vabatahtlikud;
3. üleajateenijad ja
4. alalises väes teenijad ohvitserid.

Sunduslist aega teenima kutsutakse nooredmehed 20 aasta vanaduses. Sarnane vanadus on võetud selle- pärast, et meie geograafilistes ja kliimalistes oludes selleks ajaks (mitte varem) kodanikud kehaliselt küllalt välja arenevad; hiljemaks aga teenistusse võt-

mist ka jätta ei või, sest hiljemalt soetavad meesko- danikud omale juba perekonnad ja tegeliku kaitse- väeteenistuse kohuste täitmine oleks seotud kodanik- kudele enestele raskustega ja ka riigile tuleks tema kulukam, kui arvesse võtta väljaminekuid, mis lähek- sid kaitsevæelaste perekondade toetuse peale.

Sunduslise tegeliku teenistuse aja kestvus alal- lises kaitsevæes on ettenähtud kõigis väeliikides, peale merivæe ja merikindluste — 18 kuud, merivæes ja merikindlustes — 24 kuud.

18 kuuline teenistuse aeg on minimaalne, mille jooksul kodanikke, kes varem mingisugust sõjalist ettevalmistust ei ole saanud, enam-vähem korralikult võib väljaõpetada. Seda tõendab meie oma kaitse- väelaste väljaõpetamise alal saadud viieaastane prak- tika ja ka see asjaolu, et teistes riikides, väljaarvatud mõned üksikud erandid, ei ole kusagil teenistus- aeg lühem, kui 18 kuud (Lätis — 18 kuud, Prantsusmaal — 18 kuud, Poolas — 2 aastat ja 2 aastat 1 kuu jne.).

Erandina on merivæes ja merikindlustes teeni- jatele kaitsevæelastele ettenähtud 24 kuu pikkune sundusline tegevteenistuse aeg, mis tingitud erineue- test merivæes.

Kuna mitmesuguste eriteadlaste, nagu motoristide, raadio-telegrafistide jne. väljaõpetamine pikemat, kui 18 kuulist teenistuse aega nõuab, sest peale teoreetiliste teadmiste on nendele tarvis anda ka teatavat praktikat, — on ettenähtud, et sõjaminister võib lennu- ja tehnilistes väeosades sarnaste kaitsevæelaste sundus-liku tegevteenistuse aega pikendada kuni 24 kuuni.

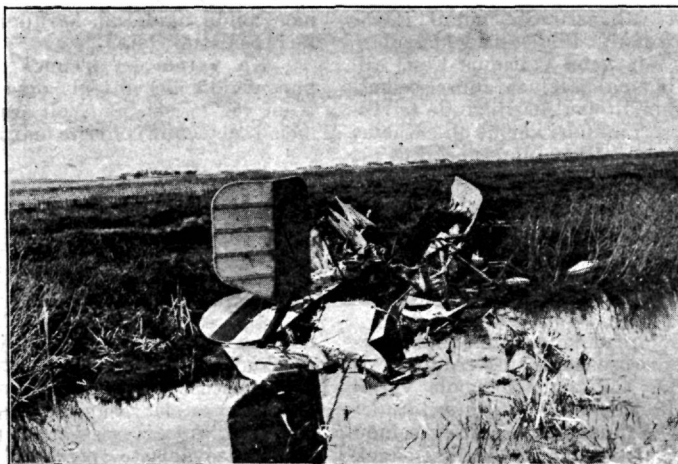
Et aga pikem teenistuse aeg kaitsevæes riigile ka suuremad väljaminekud peale paneb, kuna meie noo- re Vabariigi majandusline seisukord nõuab, et kulud, mis kaitsevæe ülevalpidamise peale lähevad, saaksid võimalikult vähendatud, — on sõjaministrile õigus antud ajateenijaid kaitsevæelasi teenistuseaja kest- vusel lubada kuni kolme kuuni puhkusele, kui riigi- kaitse seisukord seda võimaldab ning kaitsevæelaste väljaõpetamine selle all ei kannata. Samadel alustel võib sõjaminister Vabariigi Valitsuse nõusolekul kait- sevæelasi vabastada tegelikust teenistusest ka enne 18 kuu ärateenimist.

18 kuulisest tegeliku teenistuse aja kestvusest tingituna on ettenähtud noorimehi tegevteenistusse kutsuda kaks korda aastas, nimelt 15—30 märtsini ühe poole aastakäigu mehed ja 15—30 septembrini — teise poole aastakäigu mehed. Sarnase sissekut- sumise viisi järele saaks iga 6 kuu tagant teenistusse kutsutud pool aastakäiku, kuna samal ajal poole aastakäigu mehed tegelikust teenistusest vabastatud saaksid, nii et väeosades ja asutustes oleks kaitse- väelaste tegelik koosseis alati enam-vähem muutmata. Viimasel asjaolul on aga väga suur tähtsus, sest ta võimaldab anda kaitsevæele kindlad koosseisud, kuna aastas ühekordse sissekutsumise juures kaitsevæelaste tegelik koosseis iga poole aasta tagant muutuks, hüpates ühe aastakäigu meeste arvu pealt kahe peale ja sealt tagasi.

Tegeliku teenistuse alguseks on määratud esimese kutse meestele 10. aprill ja teise kutse meestele 10.

Lennuõnnetus Lennuväe rügemendis.

6. V. 25. a.

Hukunud lennuki
kere soos pärast
katastroofi.

oktoober, kuid meriväkke ja merikindlustesse teenistusse määratud kutsealuste teenistusse ilmumist võib sõjaminister kuni viie kuuni pikendada. Sel viisil avaneb võimalus sügisel teenistusse vastuvõetud kodanikkudest neid, kes meriväkke ja merikindlustesse teenistusse määratud, soovi korral hiljem teenistusse saata, mille tarvidus tingitud meriväe erioludest.

Et võimaldada kodanikkudele ka enne 20 aasta vanadust astuda sunduslist aega ärateenima, annab seaduse eelnõu igale väeteenistuseks kõlbulikule kodanikule võimaluse seda aega vabatahtlikuna ärateenida, kus juures vabatahtlikkudele teiste kaitseväelaste ees mingisuguseid eesõigusi ei anta.

Silmaspidades seda, et sõjaajal ohvitseridest suur puudus on, näeb eelnõu ette, et kõik kodanikud, kes vähemalt keskkooli haridusega, peavad sunduslise tegevteenistuse aja kestvusel erilised kursused läbi tegema, mis ettevalmistavad reservväe ohvitseri.

Kuna lühikese tegevteenistuse aja kestvusel võimata on ajateenijate kaitseväelaste hulgast täiesti väljaõppinud ja kogenuid allohvitseri ning instruktorideid saada, on käesolevas eelnõus ettenähtud võimalus — sunduslise aja välja teeninud kaitseväelasi uuesti tegevteenistusse võtta lepingu põhjal üleajateenijatena.

Et anda üli-, kesk- ja kutsekoolide õpilastele võimalust enne sundusliku väeteenistusse astumist vastavaid koole ärälõpetada, näeb eelnõu ette nimetatud õpilastele teatava vanaduseni ajapikenduse andmise. Peale selle on ettenähtud ka perekondlistel ja iseäranis rasketel majanduslistel põhjustel ajapikenduste andmised.

Peale sunduslise aja ärateenimist alalises kaitseväes vabastatakse kaitseväelased tegelikust väeteenistusest ja arvatakse 3½ aastaks k a s u t u s v ä k k e.

Käsitusevägi on alati sõjaministri käsutada, kes teda kas kõiki ehk osakaupa oma äranägemise järele igal ajal võib tegevteenistusse kutsuda.

Käsituseväes aja ärateeninud kodanikud arvatakse kuni 45 eluaastani r e s e r v v ä k k e, kuhu peale nimetatud kodanikkude kuuluvad veel 30—45 aasta vanused teenistuseks kõlbulikud kodanikud, kes mõnesugustel põhjustel sunduslist aega alalises kaitseväes ärateeninud ei ole, ja 17—30 aasta vanused nooremehed — kuni alalisse väkke sunduslist aega teenima astumiseni. Esimesed moodustavad reservväe I järgu, teised — reservväe II järgu ja kolmandad — reservväe III järgu. Järkudesse jagamise aluseks on võetud 1) väljaõpe ja 2) vanadus.

Reservväes aja ärateeninud kodanikud arvatakse kuni 55 eluaastani m a a k a i t s e v ä k k e. Peale selle arvatakse maakaitseväkke kõik need meeskoda-

nikud, kelle tervisline seisukord ei võimalda neile teenistust ei alalises-, käsutus-, ega reservväes, kuid ei takista teenimast maakaitseväes.

Kuna kord omandatud teadmised ununevad ja sõjakunst alatasa areneb, nõudes uusi võtteid ja teadmisi, peavad ka käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased omi teadmisi aeg-ajalt värskendama ja täiendama. Viimaseks otstarbeks on ettenähtud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelasi aeg-ajalt õppustele kutsuda, mis, väljaarvatud mõned eriliigid, mitte rohkem kui neli korda kõige reservväes olemise aja jooksul sünnib ja mille üldine pikkus kokku mitte rohkem, kui kuus kuud on, maakaitseväelastel aga mitte rohkem, kui kuus nädalat kogu maakaitseväes olemise aja jooksul.

Tegelikust väeteenistusest olivate kodanikkude kohta on ettenähtud järgmised kitsendused:

1. nemad on kohustatud endid kaitseväe seaduste, määruste ja teenistuse nõuete alla paenutama ja

2. nendele on keelatud igasuguste poliitiliste erakondade, seltside ja ühingute liikmeteks olla ja nende tegevusest, miitingutest ning kihutustööst osa võtta.

Nendega hoitakse kaitseväest eemale poliitilised lahkeliid ja teravused, ning kaitseväes saavutatakse suurem üksmeel, mis riigi ühise kaitsepõhimõttega täiesti kooskõlas on, sest kaitseb ju kaitseväge üldist seaduslikku korda riigis, aga mitte üksikute erakondade huvisid.

Tegelikust kaitseväteeniustusest vabastatud käsutus-, reserv- ja maakaitseväelased peavad kaitseväteeniustuse suhtes ainult arvelpidamise määruusi täitma, kõigis muis asjus on nendel samasugused õigused, nagu igal teisel kodanikul.

Arvestamist toimetavad: vallas — vallavalitsus, alevis — alevivalitsus ja linnas — linna politsei asutus.

Nende asutuste tegevust korraldab vastav kaitseväge ringkonna ülem. Üleriikliselt juhib seda Kindralstaap.

Mobilisatsiooni korralik läbiviimine nõuab võimalikult täpset arvestamist, sellepärast näeb seaduse eelnõu ette, et arvestamise alla kuuluv kodanik oma elukohta muutes ja asudes väljapoole arvestamise asutuse piirkonda, 7 päeva jooksul sellest endisele ja uuele arveasutusele teatama peab, kuna ajutiselt aga kuni kahe kuuni arveasutuse piirkonnast ilma registreerimata lahkuda võib.

Mobilisatsiooni korral annab uus seaduse eelnõu 8 tundi aega mobilisatsiooni alla kuuluvatele koduste asjade korraldamiseks, lugedes seda aega mobilisatsiooni väljakuulutamise momendist koha peal.

Lennuõnnetus Lennuväe rügemendis.

6. V. 25.

*Hukkunud lennuki
soose vajunud
osade ja hukkunud
lendur-õpilase
noor. leitn. Kristeli
laiba välja kae-
vamine.*

Mobiliseeritavaid kodanikke kohustatakse tegevasse kaitseväeteenistusse ilmuma kolme päevase toidu tagavaraga, mille eest nendele toiduraha välja maksetakse, sest võib võimalik olla, et esimestel päevadel neid veel koha peal toita ei suudeta.

Samuti kohustatakse neid ka ilmuma oma riietes ja saabastes, milliseid vähemalt kolm kuud kanda võib. Kaasatoodud riiete eest maksetakse riigi poolt vastav tasu.

Need on põhijooned, mis seaduse eelnõus on läbi viidud. Kõik muu käsitab peaaesjalikult tehnilist külge. Viimase käsitamise juures sissetoodud uudstest peab tähendama, et kaitseväeteenistuse kohustuse täitmiseks on ettenähtud Vabariiki jaotada kaitsevääringkondadeks ja „maakonna rahvaväe ülema“ nime-tuse asemele võtta nimetus „kaitsevääringkonna ülem.“ Nimetus „maakonna rahvaväe ülem“ ei ole kohane sellepärast, et 1) „rahvaväge“, kui niisugust, meil ei ole, vaid on „kaitseväge“ ja 2) see nimetus seob rahvaväe ülema tegevusala jäädavalt iga maakonna administratiiv-piiridega, kuna tulevikus aga tarvidus võib tulla kahte maakonda ühe ringkonna

ülema alla koondada, või mõne maakonna teatavat osa selle ringkonna külge liita, mille piiridesse nimetatud maakond ei kuulu. Nii siis oleks nimetus „kaitsevääringkonna ülem“ õigem ja paenduvam.

Kaitseväeteenistuse kohustuse seadusel on suur tähtsus riigi kaitseks, sest tema on riigikaitse alusmüür.

Oma kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse järele on meil suur tarvidus, sest senini meil ajutiselt maksev end. Vene sõjaväeteenistuse kohustuse seadus (Уставъ о военск. повин.) on oma aja äraiganud ja ei vasta meie põhiseadusele ega ka meie oludele. Raske on nendel, kes töötavad kaitseväeteenistuse kohustuse alal, end. Vene seaduse järele käia. Tuleb rõõrast ja vana asja paigata, lappida ja meie olude kohaselt tõlgitseda. Temas puudub palju, mida meie olud nõuavad ja on palju üleliigset, mida meil tarvis pole, kuid mis kõige halvem: on palju niisugust, mis meie oludele ja korrale täiesti vastu käib. Sellepärast tuleb soovida, et uus seaduse eelnõu võimalikult kiiremalt Riigikogu poolt saaks vastuvõetud ja maksma pandud.

J J.

Tagavaraväelaste arvestamisest.

(„Sõduris“ nr. 10 ilmunud kirjatüki pühul: „Märkused mõnede „Sõduri“ artiklite kohta“.)

„Sõduri“ 10. numbris, ülistades endiseid Vene seadusi, kirjutab V. K-k. artiklis: „Märkused mõnede „Sõduri“ artiklite kohta“ muu seas järgmist: „Ka meie olud pole seniajani mitte sugugi muutunud, sellepärast on ka endised Vene seadused meile kohased. Kui meie neid mitte ei mõnitaks, vaid omakorda edasi arendaks, — võiks saada täiesti algupärane asi, sest meil pole paremat kusagilt võtta. Näituseks R. T. 1924 a. nr. 6-7 maksma pandud tagavaraväelaste registreerimise määrus, mis sellekohase Vene seaduse järele väljatöötatud, paistab peaaegu omapärasena.“

Nii arvab V. K-k... Peab ütleva, väga julge tõendus, et meie olud pole seniajani sugugi muutunud, vaid samasugusteks jäänud, kui olid endisel Vene ajal ja sellepärast ka endised Vene seadused meile väga kohased on. Arvan just vastupidi, et meil olud väga palju muutunud on endistest veneaegsetest oludest ja sellepärast meile endised Vene seadused sugugi enam ei sünni; iseäranis veel kaitseväge puudutavad seadused, seadlused ja määrustikud. Ilmasõja suurte sündmuste ja nende laiaulatusliste tagajärgede mõjul on sõjaväe

elu 10 aasta jooksul edasi sammunud ehk rohkem, kui ta seda oleks suutnud teha harilikul ajal 100 aasta jooksul. Selle tõttu on ka seletatavad suured muutused ja ümberhindamised sõjaväe korraldamises igalpool. Ka Venemaa, kuigi temas endine kord oleks püsinud, oleks pidanud omad kaitsevääsesse puutuvad seadused ja määrused täiesti ümber töötama vastavalt aja nõuetele. Arusaadav siis, et nad ka meile ei kõlba.

Ei ole ju vististi keegi neid endiseid Vene seadusi mõnitanud. Küll on aga alatasa ainult kinnitatud, et nad praeguse aja nõuetele ja meie oludele ei vasta ja et meil hädapärast uusi aja nõuetele ja oma oludele vastavaid seadusi tarvis läheb. Mis on niisugustes tõendustes siis halba? On see siis mõnitus?

Igaüks teab, et kui riie moodist väljas, siis ei kõlba temaga enam seltskonda ilmuda — tuleb uus ülikond muretseda. Ainult hädajal ostame omale vanakraami turult ajutist kehakatet. Kui aga olud vähegi paranevad, laseme omale kohe korraliku rätsepa juures uue ülikonna teha. Nii ka siin. Miks ei tohi meie Euroopa moodi ja oma kasvu järele endile seadusi

teha, vaid peame Ida täituru kraamiga leppima? Kas me' siis tõesti nõnda vaesed oleme, sellepeale vaatamata, et seitse aastat oma käe peal oleme töötanud!

V. K-k soovib meile endiseid Vene seadusi ainult edasi arendada — siis tulevat täiesti algupärane seadus välja. Ei usu. See oleks ainult valurikas lappimine. Mulle tuletab see „Trishkini kuue“ paikamist meelde.

Vaja hoopis uued seadused luua ja mitte ainult Vene seadusi selles töös allikatena käsitada, vaid rohkem Lääne-Euroopa riikide omi. Seda näeb ka Sõjaministri käsikirjaga nr. 206 — 1924 a. kindlaksmääratud seaduste väljatöötamise kord ette, kus mu seas öeldakse: „Keskasutus, kelle ülesandeks on tehtud seaduse (seadluse, määruse) eelnõu väljatöötamine, tutvuneb põhjalikult kahe-kolme Lääne-Euroopa riigi seadusandlusega antud alal, tarvilikul ja võimalikul korral vastavaid eriteadlasi väljamaale saates.“

Oma arvamiste tõenduseks, kuidas Vene seaduste häätähtlik edasiarendamine meile vastava omapärase seaduse võib anda, toob V. K-k. R. T. 1924 a. nr. 6-7 maksma pandud „Tagavaraväelaste registreerimise määruse.“ Selle V. K-k'i täiesti ebaõnnestunud näituse juures tahtsin veidike peatada.

Nimetatud määrus kannab pealkirja: „Sõja ja siseministri määrus tagavaraväelaste registreerimise kohta.“ ja allpool on klmbritesse juurde lisatud: („Väeteenistuse sead. § 311 põhjal; sead. kogu IV köide, 1915 a. väljaanne)“. Nii toetub see määrus, end. Vene sõjaväe teenistuskohustuse seaduse (Уставъ о воинск. повин. изд. 1915 г.) § 311 peale. Et asi selgem oleks, toome siin selle sisu. § 311 oleks tõlkes järgmine: „Dokumentide vormid, mille järele eelmises (310) paragrafis nimetatud asutused ja ametlikud isikud arvestamist peavad, kui ka täielik tagavaraväe sõdurite arvestamise asjaajamise kord, määratakse kindlaks sise- ja sõjaministri kokkuleppel.“

Nii siis näeb § 311 ette arvestamise dokumendide vormide ja asjaajamise korra kindlaks määramist, mitte sugugi aga arvestamise korda ennast, s. o. ei määra ära neid ametasutusi ja ametnikke, kes arvestamist peavad, kui ka neid isikuid, keda arvestatakse, ning aega, mille jooksul arvestatakse ja territooriumi laiust, mille piirides vastav asutus arvestab. See kord aga on ettenähtud meil veel praegu maksva end. Vene sõjaväe teenistuskohustuse seaduse (Уставъ о воинской повин.) §§ 303—329. Kuigi eelpool nimetatud R. T.-s. maksma pandud tagavaraväelaste registreerimise määrus osalt ka väljaspool end. Vene sõjaväe teenistuskohustuse seaduse § 311-s ettenähtud piirid olevald asju puudutab (iseäranis tema § 2), siiski sünnib see ainult end. Vene sõjaväe teenistuskohustuse seaduse §§ 303—329 ettenähtud alusel. See on ka arusaadav, sest maksvat seadust võib muuta ainult seadusandlisel teel, aga mitte ministrite määrusega.

Iseenesest on eelpool nimetatud tagavaraväelaste registreerimise määrus väga puudulik ja ei anna mitte seda, mis temalt nõutakse. Ta on selleks liiga lühikene ja üldine, et kõigekülgelt kindlaks määrata tagavaraväelaste arvestamise asjaajamise korda ja selleks arvestamiseks tarvisminevate raamatute, aruannete ja dokumentide vorme.

See arvestamise määrus peab oma pealkirja ja selle alla klambritesse juurdelisatud märkuse järele end. Vene määruse: „Juhtnõõrid tagavaraväelaste arvestamiseks“ (Руководство по учету нижнихъ чиновъ запаса), aset täitma, kuid ei suuda seda kaugeltki mitte. Siin on tahetud end. Vene värki lappimise teel parandada, aga asi ei ole õnnestunud. Kui V. K-k. arvab, et meil selle määruse andmisega midagi omapärast ja meie oludele vastavat on välja tulnud, siis eksib tema väga. Parem oleks see määrus võinud ilmutada jääda. Asjaajamisele oleks see igatahes kasulik olnud, sest meil tuleb ikkagi tagavaraväelaste arvestamisel

end. Vene seaduste ja juhtnõõride järele talitada. Uut seadust sellel alal on meil väga tarvis, sest asi on liiga kirjuks läinud ja väga raske nende, kes sellel alal töötama peavad. Pealegi on endised veneaegsed seadused ja määrused tagavaraväelaste arvestamiseks oma aja täiesti ära iganud, ega vasta sugugi uuema aja nõuetele. Et asi tõesti nõnda on, seda võime kohe tõendada.

Nagu teada, sünnib sõjaliste jõudude arvestamine selleks, et saada täpseid andmeid selle üle, mis meil üldse on ja mida meie sellest, mis olemas on, tarvilikul korral võime välja panna. Sõjalise jõu tähtsamaks osaks on inimene. Tagavaraväelaste registreerimise ülesanne on sõjaks ettevalmistatud ja selleks kõlblikkude inimeste kohta kõigekülgne andmete kogumine. Need arvestamise andmed on inimeste mobiliseerimise plaani aluseks. Kuid mobilisatsioon üks peanõuetest on kiirus. Iseäranis on see veel maksev meie kohta, sest meie territoorium on väike. Mobilisatsiooniga viivitamine võib meile saatuslikuks saada. Vaenlase väed võivad enne meie mobilisatsiooni lõpetamist Vabariigi piiridest läbi marssida ja mereni jõuda, ning mis meist siis saab, on iseenesest selge. Kiirus mobilisatsioonis on aga ainult siis läbiviidav, kui mobilisatsiooni plaan kavakindlalt on ettevalmistatud ja selle juures iga tund, isegi minutid arvesse võetud, iseäranis raudteel liikumise suhtes.

Maakonnas elavate tagavaraväelaste mobilisatsiooni viib läbi rahvaväe ülem, rahvaväe komisjonide kaasabil. Vastuvõetud mehed saadab rahvaväe ülem väeosadesse. Iga väeosa peab juba rahuajal ette teadma millal, kust ja palju mehi tema saab. Neid teateid peavad väeosale rahvaväe ülemad andma. Aga kuidas võib rahvaväe ülem ja rahvaväe komisjon teada, palju neid teatavaks tunniks ärasaatmiseks valmis on, kui puuduvad teated selle üle, kus tagavaraväelased elavad? Sest meil maksev arvestamise määrus ei nõua tagavaraväelaselt uut registreerimist elukoha muutmise korral oma maakonna piirides, kui ka oma maakonna piiridest kuni 50 versta kaugusele asumisel. Nii ei või maakonna rahvaväe ülem iialgi täpselt ütelda, kui palju tema maakonna piirides tagavaraväelasi tegelikult on, ega ka seda, kui kaugel nad maakonna linnast asuvad.

„Sõdur—Kaitseliitlane“

on

ainuke ajakiri,

missugune seisab kaitse-
liidu huvide valvel.

Kaitseliitlane kirjutab „Sõdur - Kaitseliitlases!“
:: Kaitseliitlane tellib „Sõdur-Kaitseliitlast!“ ::

See on aga suur, väga suur pundus meie tagavaraväelaste arvestamises.

Nii siis ei ole sugugi põhjust seda tagavaraväelaste registreerimise määrust eeskujuks tuua. Tema on ajast ja arust maha jäänud. Ta ei vasta uema aja mobilisatsiooni nõuetele ja nõuab kiirendatud korras uuendamist. Kuid uuendada võib teda ainult seadusandlisel teel, mis ka praegu kavatsusel on. Raskemad sammud sellel alal ongi juba astunud. Uus teenistus-

kohustuse seadus on kindralstaabi poolt väljatöötatud ja sõjanõukogu poolt juba vastuvõetud. Temas on muuseas ettenähtud ka tagavaraväelaste arvestamise alal põhjalikud ajanõuetele vastavad muudatused. Uue teenistuskohustuse seaduse maksma panemisega Riigikogu poolt kaotaks meil oma maksvuse Vene seaduse najale tuginev ja jäädavalt äraiganenud tagavaraväelaste registreerimise kord.

J. J.

Sõjaväe manöövrid Inglismaal.

Kolonel-leitnant Repington.

(Järg*)

Tänapäev tarvitusel olevad relvad.

1924 a. koondatud manöövritest keskmine ega raske-kahurvägi osa ei võtnud, väljaarvatud Lõuna sõjaringkond. Ma mõtlen keskmiste ja raskete kahurite all 60 naelaliste mürskidega kahureid, mis ilmasõja lõpul 16.000 jardi peale (jard=3 jalga. Tõlk.) laskma ulatasid ja laskmises hästi kindlad olid; siis 9,2" kahurit raudteel liikuv aluseadel, mis 380 naelase mürski 25.000 jardi kaugusele paiskab, nimetatuna 12" meriväe kahurit ja 14" kahurit. 14" kahur raudteel liikuv aluseadel oli väga karm külaline, sest ta ulatas laskma 34.400 jardi peale. Keskmistest ja rasketest haubitsatest oleks nimetada 6" 26 tsentnerline haubits, mis sõja lõpul 11.800 jardi kaugusele laskis ja umbes samasuguse laskeulatusega 8" haubits; s.a.s veel 12" haubits, mis 750 naelase mürski kuni 14.300 jardi kaugusele viskas ja 18" haubits 22.250 jardi laskeulatusega. Olgugi, et meil ei pruugiks soovitada kogu selle kolu väljavedamist diviisi manöövritele, oleks siiski pidanud kogemuste proovimiseks paar patareid kummagi poole tarvis manöövritele välja tooma, peaaugjalikult 60 naelaste mürskidega ehk 6" haubitsaid.

Kahuritest oli läinud manöövritel peateguriks 18 naelase mürskiga kiirlaskja, mille ülistamiseks vajadust pole, sest tema häid omadusi tunnevad miljonid. See kiirlaskja kahur on 1917 a. mudel ja ta paiskas ilma sõja lõpul 18½ naelase mürski 6.500 jardi kaugusele shrapnelliga ja kuni 9.000 jardi kaugusele kõrge lõhkeainega. Tema 1918 a. mudeli järele tehtud lahvet andis talle suurendatud laskekindluse ja hiljutised täiendused haralise saha näol on tema tule kaart ja kasulikust palju suurendanud. See tule kaart on nüüd 49 kraadi, ilma et vaja oleks sahka liigutada, kuid kahur ise on selle eest nüüd jälle natuke raskem, kui ta enne oli ja rattad näivad liig madalad olema. Ta on metsik inimesi hävitaja relv ja kui ta oma mürskiga kord tanki tabab, siis see enam teist ei tarvita. Ta on üks parimat relvadest, mis meil kunagi varem on olnud.

Selle kahuri tegevuse täiendamiseks on kohane 4,5" kiirlaskja haubits, milliseid meil igas välja-kahurväe brigaadis üks patareid. See haubits ilmus 5" haubitsa asemele 1909 a. Sel ajal oli tema mürski raskus 35 naela ja laskeulatuse 6.500 jardi shrapnelliga, ning 7.100 jardi kõrgejõulise lõhkeainega. Ta on väga hea haubits, kuid temaga pole ettenähtud shrapnelle lasta. Ma ei ole kindel, misugune tema kaugem laskeulatuse nüüd on, aga kui tema laskeulatust võib suurendada nii umbes 10.000 jardi peale, ilma et see haubitsa raskust suurendaks, siis vastab see haubits kõige paremini lahingu üldotstarbetele. 3,7" kiirlaskja haubits tuff esimest korda välja vististi 1915 a. Seda haubitsat

tarvitatakse nüüd kandepatareides ja seda võib niihästi vedada, kui ka hobueslitel kanda. See relv on tähelepanemiseväärne täpne ja paiskab 20 naelase mürski 5.500 kuni 6.000 jardi kaugusele. Tal on 40 kraadi külgpöõret ja 44 kraadi tõusu. Teda on võimalik palju hõlpsamini varjata, kui väljapatareid ehk 4,5" haubitsat. Minu arvates saab temast lugupeetud kaaslane jalgväele, keda ta läheda maa pealt toetada võib ja ta on väga kasulik kohtadel, kus ratalstel liikuda võimata. Minu arvates on 3,7" haubitsa kasutamise mõte tankidevastaseks relvaks väga veider, sest haubitsa p satsioon ei ole sünnis tankidevastaseks tulistamiseks. Lisaks tsistele relvadele tuleb nimetada veel 13 naelase mürskiga õhukaitse kahurit, millel tõusu 80 kraadi ja mis laskma ulatab 19.000 jala kõrgusele. Kas see kahur õhukaitse kahurasjanduses viimaseks sõnaks jääb, on teine küsimus. Peale selle on olemas veel 3 naelase mürskiga kahur, mis ülesseatud Vickersi tankidele ja ma arvan, et varsti ilmub välja 5" Vickersi kuulipilduja, mis Vickersi tankidele vastukihvtiks saab.

Kuulipildujad.

„303“ Vickersi kuulipilduja oma tugeva mehhanismiga ja väiksema kinnijäämise võimalusega, kui Hotchkissi ja Levisi kuulipilduja, on parem relv teistest omasarnastest. Ta on väga täpne ja temaga võib tulistada kaudselt ja ülepeade lastava tulega, kuid on kaalult raskem, kui teised kuulipildujad, ning pole valmistatud õhukaitse tegevuseks. Meil on 8 niisugust kuulipildujat igas pataljonis. Kaitse sõjas on põhimõtteks kuulipildujaga vaenlase edasilikumist otsekohese tulega keskmisest ja lähedastest kaugusest seisma panna, ja tulistamiseks läheda maa pealt on varvilik senikaua, kui võimalik, padrundi võõsid 2.000 padruga iga kuulipilduja tarvis valmis pidada, sealjuures kuulipilduja postsigoni mitte nähtavaks tehes. See relv toetab kallaletungil eelminevat jalgväge, kaitseb tiibu ja aitab käeshoida taktikalisi kohti. Seda relva võib tarvitada praegu igal pool ja kuna tal mõjuvaks laskeulatuseks on 2.000 jardi — püssi 1.400 jardi asemel, siis võib ta rohekm kahju sünnitada ja teda võib kaitsetõkke tulevalangute teostamiseks ehk kurnava tule andmiseks eduga tarvitada. See kuulipilduja on oieti pataljoni relv, kuid kõik ehk osa pataljoni kuulipildujaid võib jaotada ka eriotstarbeks. On palju selle üle vaieldud, kas meie ei peaks kuulipildujate korpusse l.oma, kuid üldine arvamine näib selle vastu olevat.

Hotchkissi ega Levisi kuulipildujatest minu arvates suurt asja ei ole, kuid seni, kui meil neid mõlemaid palju on, nende asemele paremaid relvu tarvitusele ei võeta. Levisi kuulipilduja on meid kaevikusõjas hästi teeninud, kuid ei saa uskuda, et ta liikuvana sõjas suurema üksuse kui poole-rühma relvana kauaks püsima jääb. Levisi kuulipildujat pimedas ühest ära võtta ja uuesti kokku panna on võimatu keeruline ülesanne.

*) Algus vāata „Sõdur“ nr. 10. s. a.

Ta on liiga keerulise mehhanismiga ja liiga kergesti kinnijääv relv. Kergest kriimustusest tema salves, või liivaterakesest on küllalt selleks, et teda tegevusvõimetuks muuta. Ta on liig raske kandmiseks kaugetel rännakutel ja liikuvast sõjas, ning poleks ka mingit mõtet varustada meie kompanisid kahe isesuguse relvaga. Iga jalgväe sõdur ehk vähemalt suur enamus neist tunnustab lisatule tarvidust lahingus, kuid vihkab praegust Levis'i kuulipildujate jagude keerulikkust. Levis'i kuulipilduja ja tema seadis kaaluvad 28½ naela, ning varustada pool meie kiirest ja kenast jalgväest niisuguse raske relvaga oleks katse neid ümber muuta garnisoni vägedeks.

Üks tõsisematest probleemidest.

Ükskõik missuguse kujulist relva meie tulevikus ka tarvitama hakkame, kas kahurit ehk püssi, on nende laskemoonaga varustamine rindel üks kõige tõsisematest probleemidest. Rindele laskemoona juureveo teooria on küll täielik, kuid selle tegeliku käsitamise juures on asi vastupidine. „Laskemoona juureveo alusmõtteks on, et laskemoona peab seljatagant rindele

süsteematiliselt edasitoimetatud saama — lahingus ära kulutatud laskemoona täienduseks.“ Nõnda kõneldakse „Väljateenistuse määrustikus,“ mida veel mitmesugused käsiraamatud kordavad. Kuid, nagu meie läinud manöövritel Odiham'i Trianglis nägime, peab vaenlane, kui tal õhuvägesid on ja ta nende poolt meist tugevam on, meie lahingjoone tagused teed alalise õhu-kallaletungi hirmu all. Enne tuleb veel tegelikult äranäidata, kuidas niisugusel juhtumisel võib süsteematiliselt või teisiti laskemoona rindele toimetada. Sellele hädaohule ei tea mina mingisugust muud vastuabinõu, kui et meil omal tugevamad õhujõud oleksid. Iga uus kiirlaskja kahur ehk kuulipilduja või automaatne püss, mida meie ülesleida võime, teeb selle raske laskemoona juureveo probleemi veel raskemaks ja rohkendab hobuste ning vankrite arvu, mis jäävad vaenlase õhuvägede löökide alla. Minu arvamise järele võiks Aldershoti sõjaringkonna ülem Sir Philip Chetvode selle kohta palju lugusid vesta Palestiinast, kuid õnneks olime meie seal õhujõudude poolt ülekaalus. Türklased olid need, kes seda valu oma naha peal tunda said. A-n.

Majapidamise ümberkorraldamine piirivalves.

Praegune piirivalve alustas oma tegevust 1923 a. algul. Sõjaväelise asutusena Siseministeeriumi juure formeeritud, jäi piirivalve teatud määral kahepaikseks, ja oli selge, et sel ajal sõjaväes maksev majandusline kord piirivalvele küllalt otstarbekohane pole, — pealegi, kus piirivalve osad üle terve riigi piiri laiiali pilatut on.

Tegelik eflu näitas vajadust uuendatud majapidamise järele ja kohe peale seda, kui uuesti asutatud piirivalve töö enam-vähem normaaloludeni jõudis, asuti majapidamise ümberkorraldamisele.

Esiti leidis see kavatsus, nagu iga uus asi kunagi, mõnes isikus vastuseismist ja alles märtsi kuul 1924 a. jõuti niikaugemale, et piirivalve valitsuse ülema poolt majapidamise ümberkorraldamise kondikava kokkuseadmiseks komisjon määrati. Domineerivateks põhimõtetele komisjoni töös olid asjaajamise lihtsustamine ja kulude kokkuhoidmine.

Siit peale edenes asi jõudsasti. 1-seks juuliks 1924 a. jõuti juba uuendatud majanduslise korra peale üle minna. Lihtsustatud asjaajamise juures leiti võimalikuks 50% senistest majanduslistest tööjõududest vabastada, ilma et selle all asutuse töö kannatanud oleks.

Uue kava järele on piirivalves töötatud ligi aasta ja sellepärast ei ole sugugi vara temast arvustavalt kirjutada. Arvan, et käesolev kirjutus ka Sõjaministeeriumi majanduslisi ringkondi huvitama peaks, sest sõjaväe majapidamist ei saa seni sugugi eeskujulikuks pidada, kuni sealt iganenud traditsioonid täielikult kõrvaldatud pole.

Alguses oli piirivalve majapidamine korraldatud jaoskondade järele, kusjuures iga jaoskonna ülem isiklikult jaoskonna majapidamist juhtis. Majanduse osakond piiriv. valitsuse juures esines rohkem järelevalve organina. Uue korra järele vabastati jaoskonnad täielikult majapidamise kohustustest ja nende töö koondati majanduse osakonda. Ainsateks majanduslisteks üksusteks jäid piirivalve raioonid.

Majanduslised uuendused pandi maksma kolmes jaos: 1) väiksema tähtsusega sisemised uuendused — piirivalve valitsuse ülema poolt, 2) suurema tähtsusega sisemised uuendused — siseministri poolt, kokkuleppel riigikontrolööriga ja 3) tähtsamad uuendused — eriseadlusega Vabariigi Valitsuse poolt.

Piirivalve valitsuse ülema poolt maksma pandud uuendustest väärrib erilist tähelepanu igakuuliste rahaliste tasude väljamaksmine üheainsa, ühise jagamisele järele. Seni said kõik rahalised tasud, nagu palk, toiduraha, perekonna abiraha ja korterirahad väljamakstud eraldi jagamislehtede järele. Uue korra järele sünnib see kõik selleks otstarbeks erilise vormi järele väljatöötatud ühise jagamislehega. Rahajagamise lehed seatakse kokku ainult ühes eksemplaris — endise kolme asemel. Iga rahasaaja peale peetakse rahaliste tasude arvestamise kaart, millele kõik väljamakstud summad ülesmargitakse. Aasta lõpul antakse kaartide põhjal teated palgasaajate üle maksuinspektoritele.

Senine töö on näidanud, et küllalt on, kui rahajagamise lehed ainult ühes eksemplaris kokku seatakse; teistel eksemplaridel pole mingit olulist tähtsust.

Siseministri poolt käsitamiseks kinnitatud määrusega üksikute majandusliste toimingute kohta piirivalve valitsuses, on maksma pandud järgmised tähtsamad uuendused: 1) Varanduse arvestamine tehti tuntavalt lihtsamaks. Et ära hoida varanduse arvestamist raioonide viisi, mis 21 raiooni juures äärmiselt tülikas oleks ja palju tööjõudu nõuaks, tuli jällegi kaartide süsteem abiks võtta.

Uue korra järele arvestatakse terve piirivalve varandus vararaamatus ühiselt. Paralleelselt vararaamatuga peetakse iga varanduse liigi tarvis kaart, mis näitab varanduse seis raioonide, kui ka ladu järele. Tegelik elu näitab, et see kord väga otstarbekohane on — iseäranis seal, kus rohkesti majanduslisi allüksusi.

Üldine vararaamat võetakse kokku ainult kaks korda aastas; raamatu kokkuvõtteid revideerib komisjon. Varanduse kaarte võrreldakse iga 1-seks jaanuariks ja 1-seks juuliks raioonidest saadetavate varanduse nimekirjadega.

2) Igasuguse kõlbmata varanduse mahakustutamine, mille iga üksiku asja esialgne hind ei tõuse üle 1000 marga, sünnib piirivalve valitsuse ülema poolt.

Seega oli üle saadud sellest, et iga väikese ja tihti isegi väärtusetu asja mahakustutamiseks enam komisjonid pole tarvis määrata, kuna see enim täiesti mõõdapääsemata oli.

Ratsarügemendi talvisest õpetegevusest.

Raske-kuulipilduja
toimikond suuskadel.

Varandus kustutatakse maha asjaomase raiooni ülema sellekohase ettepaneku põhjal, milles varanduse kõlbmatuks muutumise põhjus äratähendatud.

3) Liikumise abinõude ja inventaari remonteermist ning tehtud remondi vastuvõtmist lubatakse määrusega toimetada ilma sellekohase komisjoni määramiseta. Remondi arves tuleb tehtud remondi üle täpne kirjeldus anda. Remondi tarvilikkuse ja headuse eest on vastutav vastava raiooni ülem.

4) Ruumide kütmise alal kõetavate ahjude arvu kindlaks määramine sünnib piirivalve valitsuse ülema poolt — jällegi ilma komisjonideta.

Kõetavad ahjud määratakse kindlaks iga aasta 1-sel oktoobril terve kütte-perioodi peale, piirivalve jaoskondade ülema poolt esitatud ja majanduse osakonna poolt läbivaadatud nimestikkude põhjal.

Kütte-aruande juure mingisuguseid dokumente ei lisata peale igaaastase oktoobri kuu aruande juure pandavate nimestikkude küttepunktide arvu üle. Aruandele on ligi lisatud dokumentide nimestik, milles leiduvad kõik tarvilised andmed raha-aruandesse paigutatud kütteinete arvete kohta. Nimestiku kokkuvõtte põhjal arvestatakse aruandes üldine kütteinete sissetulek.

Sama korra järele antakse ka hobusemoona aruanne. Aruande juure lisatakse ainult hobuste juhuslikkude ümberpaigutuste üle dokumendid.

Tähtsam osa majapidamise ümberkorraldamisest pandi maksma Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud

ja „Riigi Teatajas“ nr. 104 — 1924 a. avaldatud seadlusega — piirivalve valitsuse üksuste ülematele ja üksikutele valvuritele mitmesugusteks kuludeks väljaantava raha kohta.

Selle seadluse põhjal antakse raha kindlaks määratud normide järele kantselai materjali muretsemiseks, kuulipildujate korrashoidmise kuludeks, valvuritele mitmesugusteks majanduslisteks kuludeks ja hobusemeestele hobuste rautamise, veoabinõude ja hobuseriistade korrashoidmise kuludeks.

Seadluse põhjal väljaantud summad peale väljaandmist arvepidamise alla ei kuulu, vaid kantakse kulukuks sellekohaste jagamislehtede põhjal.

Seadluse maksmapanemisega hoiti tööjõudu kokku sellega, et paljud väikesummalised arved rahalistest aruannetest välja jäävad ja neid üksikult raharaamatutest vaja ei ole läbikanda. Samuti jäid arvestamise alt ära igasugused väiksemad materjalid ja asjad, ning loomulikult siis ka nende tülikas mahakustutamine.

Üldiselt peab tähendama, et uus majandusline kord piirivalve senise praktika juures endisest korrast otstarbekohasem on ja märksa vähem tööjõudu nõuab.

Ühenduste tagajärjel on suuremast osast tülikatest komisjonidest lahti saadud ja see annab omakord rohkem võimalusi individuaalsele tööle, sealjuures üksikutele isikutele suuremad kohustused ja vastutused teenistuse alal peale pannes. See on igatahes õiglasem, sest liiga tihti on meil komisjonide tegevuse taha varjatud kuritarvitusi.

R. S.

Jutud.

Kolm kohalikku keelt.

Vallakohus.

„Kostja Maret Kolmik, liia-nimega Sõa-palutaja! Sinu päale kaibas Kolgatalu peris peremiis Tõnnis Hārgauk, et Sina olevat tidā laimanu ja tiotanu küllā pittu — Pidretinul, Mülkäl, Väiksel Palul ja muijal, nigu oles

timā puud varustanu mõisa mõtsast. Kohus om Sinu kutsnu sellätust andma sellen asjan. Kas Sa tunnistat endā süidi Kolga talu peris-peremihe Tõnnis Hārgaugu tiotamisen ja laimamisen, vai, kui Sa ennäst süidläses ei

tunnista, võit tõttes tetta kohtu iin, et timä om mõisa mõtsast puid varastanu? Kost kottalt ja konas?“

„Pai kulla kõrgeauline kohus! Ma ole nii ärä ehmätänu, et ma'i saa ämp õigest sõnnagi suust. Ma pallesi kulla kohtusaksu mitte panda pahas, et ma nii hirmsade värisä ja pel'gä siin kõrge kohtu lavva iin ja tolle kohtu kulli iin. Tollest kullist om mul säänte suur irm, et hamba lõdisase suun ja põlve värisäse nigu haava lehe. Ma joosesi õkva ärä, mugu ma'i sa irmu peräst paigastki!

Mõtelge ommete avvuligu kohtu saksu, ma ole jo üits jõvvetu naine, üits perätü, maha-jäetu läsknaine! Mul ei ole jo kedägi, kes minu iist kah saisasi vai olesi. Ma ole nigu'ts ihu-alaste kut'sk külmä tuisu ja sao käen, nigu piiblin om kirjutedu, et õnnis om tu, kiä kaes läski-naiste ja vaeste-laste pääle, neide pääle halastas ja neile armuandi annap. Mugu mina piä nüit siin saisma ei veeringu raha saamises, enge suuren hirmun kõrge kohtu lavva iin ja tolle hirmsa kohtu kulli iin, kump vahis minu pääle õkva elävide silmiga, nigu tahasi minnu hukka mõista ja ommi hirmside küüstega elävält purus tetta! Nink kelle peräst piä mina kannatama siin säärast hirmu, ja südämevalu, ja ilmaaaruu, ja häppü ja kõik? Üte jumalavallatu, igäveste hukka-lännü inemise tükü peräst: Va Kolga Tõnnise peräst! Toda jumalasunnikut tiidvä jo kõik inemise maa pääl, mis timä kõik om ärä tennü. Timä kiusas taga läsknaisi ja ei anna näile mitte veeringu raha, nigu piiblin om üteldu, et Jumalale om kõige kallim lāsänaise veeringu raha. Timä tõukas jalaga vaesit latsi ja kaes, kost ta tütrikke manu saa. Kae, mittu valda ja kihelkonda om timä käen hädän! Kae, esi om ta jo viil peris nuur miis, a kurja nink pattu om ta juba endä enge pääle korjanu nii et suitsas. Nink timä, va igävene raibe, julges viil omma nurjatut näkku näidätä ausa kohtu saksu iin! Ja timä, va noosik, va kooserdaja julges viil tõiste pääle kaibama minnä, säänte häütu koer, säänte põrgu kärhdhais!

Vai mina ollev tidä laimanu ja mõnitänu? No kui's sa viil laimat ja mõnitat säärast pühkmenuusti, säärast kõrtsikraavi tropust, kes ütän tsikuga porin käi? Ta esi om jo endä nii ärä tiotanu, et ausa peremihe penigi

timä pääle ämp hauku ei tihka eih! Ta om jo kõik kraavipõhja ja sillaalutse läbi püher-dänu, kõik kõrtsi põrmandu pükste-kõtuga puhtas nühknu!

Vai timä nõud viil sellätust minult mis mina ollev kõnelnu Pidretinul, Mülkäl, Väiksel Palul, vai muijal! Oh Sa igävene reo! Mis sellätüsi tälle viil vaja om: kas ta's esi ei mäletä ämp kos ja konas ta vatsku vargil kävve, vai kos tedä luvvavartega koomitsest vällä pesti, vai kos ta kur'kuga konti müüda saie tütrike manu kävven?

No tema esi vast küll ei mäleta, täll jo silmä pään üüd ja päivä jõllin, mugu ilma-rahvas mäletäs, ilma rahvas tiid! Kae, ilma rahvas tiid kõik sinu, raibe, viguri, ärä sa mul mõtle! No, võtta, kurimaim, kihelkond tõsest otsast kinni ja kae perrä, kas lõvvät üttegi tallu, kost sinnu ei ole pernaine roobiga vatsku, vai kannu mant pesnu, vai peremiis ja poisi tütrikke mant! Noh mine, otsi om-mete, otsi! Kae kas lõvvät! Mugu sa'i lõvvä, näet, üttegi säärast tallu!

Kost Sina, saatana silmämuna, toda tiijät, et mina ole käinu Pidretinul, Väikse-Palul, Mülkäl, vai Kõngil? Kas Sa noid talusi oled Issändä päivä valgel ka näinu? Konas Sa viimäst kõrd selget päivä näit? Kas siss, kui ämp üttegi Issända penni es ole viina osta ja mõisa mõtsa puid vargile lätsid vai? Sina igävene kummi muri! Sina altmaa käija! Sina...“

„Piä, Sõapalutaja! Kohus om tan saman kuulnu, kuis Sõapalutaja tõist inemist sõimas ja trots. Tunnistajit ei ole kohtule ämp vajaki. Kohus mõist Maret Kolmiku, liianimega Sõapalutaja, laia suu tarvitamise pärast ja Kolga talu perisperemihe Tõnnis Härgaugu tiotamise perast kolmes päivas kartsu tansa-man vallamaja kiudu-kartsun. Kohtu otsus om vällä kuulutedu. Valla kasak, vii Sõa-palutaja tast samast õkva vallamaja kiudu-kartsu kohtu otsuse täütmises!“

„Aa-a-a! Ii-i-i! Ei ole õigust ämp terrägi maa pääl, ei konnegi eih! Sääntse raibe peräst piä mina kannatama hirmu ja häppü ja ilmaaaruu ja nüit minemä viil kartsu kah! Öö-öö. Kolmes pääväs ää-ää! Kolga Tõnnise peräst ää-ä-ä! Öö-ö-o! Lakkardi peräst öö-ö-ö!...“

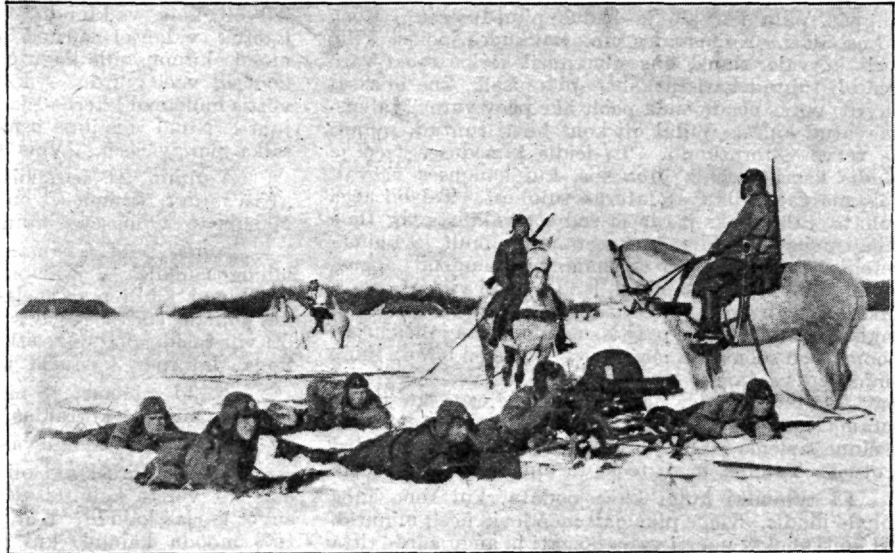
Villu kangelastegu.

Villu Aizups oli oma emal ainuke poeg. Isa kut-suti tagavaraväeläsenä ilmasõtta ja sealt ei pööränud ta enam tagasi. Küll kuulas ema tuttavate juures, küll saatis vallakirjutaja ta palve peale mitu kirja rügementi, kuid isa saatuse kohta saadi alati üks ja sama vastus:

„õösises lahingus Narotschi järve juures teadmata kadunud.“ — Villu oli siis kuuteistkümmne aastane. Peale kurba sõnumit jäi ta iseäralikult tõsiseks. Kuna ema oma valu veel kuidagi püüdis väikse lootusega vai-gistada, luges Villu isa ammugi surnuks, ja ta noores

Ratsarügemendi talvisest õpetegevusest.

Raske- kuulipilduja
iagu positsioonile
asumas.

peas hakkas ikka kindlamini pesitsema mõte: „Kui mu isa sõjas langes, pean minagi sõduriks saama, et tema surma kättemaksta.“

See mõte ei jätnud Villut ei ööl ega päeval rahule. Koduseid töid toimetades kaalus ta järele kõik võimalused, kuidas oma kavatsust teostada ja löi omale kindla ettekujutuse sõjaväkke astumise ning sõjaväelaste elu üle. Ööseti unes pidas ta aga hirmsaid lahinguid igasugu vaenlastega, käis hulljulgetel luurekäikudel, sai mitu korda haavata, ning täitis julgelt, ennastalvavalt ja alati esimesena täiesti võimatuid ülesandeid.

Saksa okupatsiooni ajal ei õnnestanud Villul kuidagi oma soovi teostada. Sakslased olid Liivimaale nii ootamatult sissetunginud, et Villu Vene väega kaasa minna ei jõudnud. Kahju oli ka emast lahkuda. Peale okupatsiooni lõppu käisid üle maa uued ennenagemata revclutsiooni lained. Enamlased, pääsedes võimule, töid algul endaga kaasa nii palju imelikka võimalusi, et ka Villu noor süda enamlusest kaasa sai kistud. Agitaatorite kõned olid niivõrd meelitavad ja sütitavad, et kauaoodatud paradiis paistis kätte jõudnud olevat. Enamlaste pärasised hirmuteod terves omas ulatuses ja jälkuses ei olnud siis veel esile ilmunud. Siin ei olnud enam midagi mõelda ega viivitada — ja Villu astus punaväkke.

Kaks nädalat käis ta tarvilikkudel rivi õppustel. Villu omas kõik ime kiirelt ja hoopis paremini, kui teised palju vanemad seltsimehed. Teenistus ei olnud raske ja isiklisele vabadusele ei tehtud mingisuguseid kitsendusi.

Siis saadeti terve kompani ühte Liivimaa alevisse garnisoni teenistuse täitmisele. Pea ülesandeks oli seal kontsentratsioonilaagri, niimetatud „loomaia“, valvamine. Siin tutvunes Villu Aizups esimest korda enamlaste „vägitegudega“. Rahulikud külaelanikud, isegi naised ja hallpead, aeti salkade kaupa laagrisse ja lukustati mingisuguse purustatud vabriku keldrisse, kus neid kärnas hobuste lihaga toideti; tribunaalides mõisteti nende üle kohut ja piinati. Peale kohtu otsust acti neid alati ühes salgas alevi taha männikusse, kus nad maha lasti.

Villu palus mitu korda Jumalat, et temal ei tuleks minna inimesi tapma ja ta püüdis alati end sest patutööst kõrvale hoida.

See ei ole mingi sõda ega sõjateenistus, kus ma oma inimesi, lätlasti, maha pean laskma,“ mõtles ta. „Hoi mind, Issand, selle eest!“

Kord määrati ta siiski laskjate patrulli. See oli Villule nagu surmaotsus. Käsü saamisel jäi ta otsekui uimaseks. Siis läks üksikusse kochta ja nuttis... Ta hinges valmines jällegi muutmata otsus...

Õhtul peale oma päevase söögi-portsjoni kättesaamist seadis Villu selgkoti korda, puhastas püssi ja heitis magama. Väliselt oli ta üsna rahulik, kuid sees mässas torm. Magama jääda oli võimata.

Peale kesköö äratati patrulli mehed korrapidaja poolt üles, nad tõusid teine teise järele ja riietusid vaikides, nagu harilikult. Samuti ka Villu. Ükski ta liigutus ei erinenud teistest. Patrullis oli ta ainuke lätlane, kuid väljanägemise poolest oli samasugune, kui venelasedki. Kõlas käsklus ja väheldane salk kadus ööpimedusse; ainult rasked sammud kostsid märtsi poris. Hukkamõistetud olid juba laagri õue toodud. Laterna valgusel hõikas pätrulli ülem nad nimekirja järele välja ja luges üle. Oli üheksa isikut, nende hulgas ka üks naisterahvas. Viimane nuukus ja hoigas kaeblikult, kuna mehed vaikselt ja rahulikult paigal seisid. Kõik olid paariviisi kinni seotud. Poolpimedas ei näinud Villu nende nägusid, kuid kogud paistsid hallide kändudena Vene sõjaväe poolt maharaiutud metsas.

Patrull piiras süüdimõistetud ümber, kostis vihane käsklus ja kummaline rong asus teele. Villu oli kasvu pooltest kõige väiksem ja tal tuli minna viimase. Tema kõrvalkäija, kuri punaväelane — venelane, kandis laternat, kuid ta käis teisel pool ja nende vahel samus üheksa hukkamõistetud — laiaõaline noormees, hallis kodukoetud mantlis. Mõlemad käed olid tal selja peale kinni seotud ja jämeda nõoriga eelmise paari külge kinnitatud. Laterna valgusel märkas Villu, et tal käed randmest saadik vabad olid ja ta sõrmedega liigutas, nagu tahtes midagi kinni võtta.

Kui nad alevikust välja jõudsid, asus Villu viimase hukkamõistetud kõrvale ja edasi sammudes võttis kiirelt oma vaba pahema käega selle küünarnukist kinni. Noormees keeras vähe pead, aga kui Villu küünarnukist kõvemini pigistas, pööras ta pea endisesse seiskusse tagasi. Märk oli antud. Järgmisel parajal silmapilgul pani Villu vangi kätte lahtise taskunoa, mille see krampplikult oma sõrmede vahele pigistas. Mõlemad inimesed mõistsid teineteist.

„Minge edasi ilma minuta, mul on tegemist, küll ma teile järele jõuan,“ lausus Villu tasa oma seltsimehele-punaväelasele. Enne kui see midagi vastata jõudis,

hüppas Villu kõrvale ja kadus pimedusesse. Rong liikus edasi. Komistades ning kukkudes jooksis Villu teelt kõrvale, sinna, kus silmapiiril kerkis must vari. See oli tuntud karistuskoht — männisalk, kus üheksat ohvrit ootas nende enda poolt üks päev varem valmis-kaevatud auk... Villul oli koht hästi tuntud, samuti ka terve ümbruskond. Ta leidis pimeduses teed ja jõudis karistukohale juba siis, kui kauguses vaevalt võis märgata vilkuvat laterna tulukest. Tal oli aega puhata, rahulikult jääda ja end ettevalmistada. Ilma mingisuguse iseäralise erutuse, rahulikult ja külma-vereliselt, heitis Villu sammu viiskümmend august eemale ühe kivi taha pikali, laadis püssi viis padrunit, kaks viiepadruniga pidet pani enda kõrvale maha ja hakkas ootama. Talle paistis, nagu oleks ta jälle karjas. Loomad on söönud ja magavad. Ta ise on läinud linnu püüniseid vaatama. Püünisesse ei ole veel keegi siplena jäänud ja tema jääb kuusekese taga kükitades ootama, millal mõni linnuke püünise juure sööma tuleb ja sinna siplena jääb... Ei olnud mingisugust iseäralist erutust. Tundus, nagu teeks ta oma igapäevast tööd.

Ei tulnudki kuigi kaua oodata, kui rong juba kohale jõudis. Kõige pikemalt möödusid need minutid, mil kõik üheksa uuesti välja hõigati ja augu äärde ritta seati. Laskjate patrull asus sammu kümme neist eemale, mõlemad laternad seati kummagile poole rea äärde, et laskjad oma ohvreid paremini näha võiks. Õudne toiming võis algada, kuid sel silmapilgul eraldus üks punaväelane salgast, läks patrulli ülema juure ja teatas, et Aizup puuduvad. Ta olla teel maha jäänud ja kadunud, lubanud järele tulla, kuid ei ole veel ilmunud.

„Poiss on vist äraehmatanud ja tagasi putkanud. Võtku tont teda, saame läbi ka ilma tematagi,“ sõnas ülem teravalt ning punaväelane läks tagasi teiste juure.

„Näitan sulle kohe, kus ma olen. Vaatame, kes on rohkem ehmatanud,“ pomises Villu ja tühjendas järgmisel silmapilgul laskurite pihta kõik viis padrunit ja siis, nii ruttu kui võimalik, laadis ja tühjendas veel kaks korda oma püssi punaväelaste hulga pihta, kes osalt langesid, kuna teised ka buhirmus laiali jooksid, kuhu keegi aga sai. Neli neist jäid liikumata lamama — neid olid Villu kuulid jäädavalt vaikima pannud. Veel kiiremini aga, kui punaväelaste rühm, jooksis laiali teine salk: Villu nuga oli õigetesse kättesse juhitud ja tugev vang oli valgukiirusel kõikide köidikud puruks lõiganud.

„Võtke mahalastud punaväelaste püssid ja laske-moon... — seda läheb teile tarvis,“ karjus Villu päästetud ohvritele ööpimedusest. Ja tõesti, laterna valgusel võis märgata kahte kogu punaväelaste surnukehade juure ruttavat ja seal midagi toimetavat.

„Ma tulen teile appi, — on julgem!“ hüüdis Villu uuesti ja tormas päästetute poole. Ta ei jõudnud veel kuigi kaugemale, kui mõlemad kõgud talle juba vastu jooksid, kumbki varustatult kahe püssiga ja kahe padrunitvõega.

Nüüd aga muutus järsku seisukord. Kusagilt kaugusest kostsid mitu pauku ja ööpimeduses vingusid kuulid. Punaväelased olid toibunud ja algasid pealetungimist. Terve ettevõtte võis lõppeda kurvalt.

„Jookske kähku, kähku minu järele!“ — käsutas Villu jookstes ja mõlemad päästetud järgnesid temale. Künkal seisva tuttava kivi taha jäid nad peatama ja vähekeseks puhkama.

„Jumal tasub teile seda“, lausus halliriidetega mees pisarsilmil Villu kätt pigistades, kuna all männitukas punaväelaste püssid pragisesid ja kuulid vingusid.

„Selle üle ei maksa praegu rääkida,“ ütles Villu jahedalt. „Kas lasta oskate?“ — „Oskame, oskame,“ vastasid mõlemad, „oleme endised sõjaväelased.“

„Noh, siis õpetame neid, kuradisi, veel! Ainult kuulake ja täitke minu käsku,“ sõnas Villu käskival toonil. „Laadige püssid ja oodake, kuni ma ütlen.“

All oli kõik vaikunud... Vähe aja pärast aga võis laterna valgusel surnud punaväelaste ümber juba mõnda kummargile kogu näha. Siis ilmus neid varjukogusid veel juure — küll käpuli, küll püsti. Üks võttis mõlemad laternad ja läks nendega maaslamajate juure. Nüüd võis juba üsna selgesti näha kaunis suurt salka punaväelasi. Võis kuulda isegi nende kõnet.

„Vannun, et see poisike on süüdi,“ ütles üks. „Kes muu? Niisugused on need neetud lätlased kõik. Mahalasta viimaseni, muud midagi!“ vandus teine.

„Andke tuld!“ kamandas Villu oma tundmatuid lahinguseltsilisi — ja samal hetkel lendasid viiest-kümmend kuuli punaväelaste hulka. Vähe oli neid, kes suutsid end põgenedes päästa. Järgmisel momendil vilistasid jälle viiest-kümmend kuuli oma surmalaulu; laternad kustusid ja kõik jäi vaikseks.

„Nüüd minema, — ei ole enam sõjariistugi aega korjama minna,“ korraldas Villu. „Meie töö on tehtud.“

Tõusid üles ja nagu varjud, kadusid ööpimedusesse.

Terve ümbruskond oli Villul hästi tuntud. Ema elas siit versta kolmteist eemal ja siin oli Villu kaks suvet karjas käinud. Kui palju kordi oli ta neidsamu teid mööda käinud, kui laupäeviti vanemate juure külla läks, kui pühapäev vaba juhtus olema! Ta teadis igat teeäärset pöösast. Talud tundis ta ära juba koerte haukumise järele.

Nüüd sammusid nad kõik kolm, päästja ja kaks päästetud, pimeduses edasi. Villu tahtis veel samal ööl tingimata oma ema külastada, talle oma juhtumist jutustada ja temaga jumalaga jätta — kes teab, kui kauaks... Ei võinud praegu, kus kõik kohad olid täis punaväelasi ja möllas ennenägemata terror, mõeldagi ema juure jäämisest. Kindlasti juba homme otsivad teda sealt võõrad timukad, et kättesaamise puhul siinsamas kaevuvinna otsas üles puua. Oli vaja rutata.

Ei koitnudki veel, kui kõik kolm võitlejat Villu ema üksildasse, väikesse maija jõudsid. Seal jutustati ära kõik üleelatud õndsused, sõodi ruttu ja veel enne päikese tõusu mindi edasi — Villu ema pisaratest õnnistatult ja tema õnnesoovidega saadetud.

Surmamõistetud hallis riides noormees, kellele Villu oma taskunõu oli annud, oli Läti kütide ohvitser ja teine — ka kütt, kahe Georgi ristiga kavaler. Surmamõistetud olid nad selle eest, et kütide rügemendi Tartust lahkumisel nemad sellest maha olid jäänud ja pärast okupatsiooni ajal koju läinud, ning hiljem punaarmee asutamisel ei täitnud kõiki punaste rekvisitsiooni käskusid — varjanud vilja heinaküünis ja hobuseid metsades. Keegi oli kadeduse pärast kaebanud ja enamlaste tribunaal mõistis nad, kui parandamata „pursuid“, surma. Nende tänu Villule surmast päästmise eest oli piirita.

Emaga jumalaga jätmisel mütsi peast võttes silmas Villu seal küljes vienergelist märki. Ta kiskus selle ära ja tallas porisse. Samuti hävitas ta ära oma punaväelase tunnistuse.

„Nüüd olen vaba sõjamees, ema, minu pärast ära enam muretse,“ lausus ta.

„Ei muretse, pojukene, ei muretse. Küll juba Issand sind kaitseb — palun ööd kui päevad. Kuid ka teie, võõrad herrad, hoidke ühte minu pojaga...“

„Tingimata, tingimata! Tema päästis meie elu ja meie oleme valmis tarviduse korral ka tema eest oma elu kaalule panema — seda võite kindlasti uskuda...“ lubasid mõlemad võõrad. Siis lahkusid kõik kolm. Villu ema kuulatas veel kaua maha nurga juures, kuidas lahkujate sammud poris plaksusid, siis andis ta pisaratele voli.

„Nii saatsin meest, nii saatsin praegu poega. Issand Jumal üksi teab, mis meid veel ees ootab... Oh kurjus, oh inimeste kurjus!...“

Ratsarügemendi talvisest õpetegevusest.

Suusasõidu drill.

Juba samal hommikul olid punaväelased kohal Villut otsimas. Ema oskas aga end üleval pidada väljapool igasugu kahtlust. Kui ta Villu teadmata saatuse pärast veel nutma hakkas, jäid punaväelased täiesti uskuma, et Villut siin ei ole. Siiski otsiti kõik läbi. Mitte midagi leides, läksid nad minema.

Villu aga, oma sõjaseitsilistega end metsades varjates, läks kuni nende koduvalda. Seal organiseerisid nad ühiselt tervelt kahekümne mehelise „roheliste“ salga, kes varsti N. partisaanide rügemendiga ühines. Seal olid nad vihasemateks vabadusvõitlejateks ja ennastsalgavateks kangelasteks.

A. Iksen.

Tõlkinud A. Tr.

Sõjaväelised teated välisriikidest.

Läti.

Läti sõjaväe lendurid valmistavad Riia plaani.

„Latv. Kar.“ teatel on Läti sõjaväe lendurid Riia linnavalitsuselt linna ja tema päralt clevate maade pildistamise oma peale võtnud. Senised Riia plaanid olevat juba iganenud. Kuna Riia linna ja ümbruskonna plaani valmistamine harilikul topograafilisel teel liig palju aega nõuaks ja kulukaks läheks, toimetatakse seda pildistamise teel õhust, mida 1—2 kuu jooksul lõpetada loodetakse. Pildistamise alla tuleva maa-ala suurus on umbes 800 ruutklm. ja ülesvõtteid tuleb teha ligi 2000. Ülesvõtetest tahetakse iseäralise aero-f. togrammomeetrilise aparadi abil plaanid ja kaardid valmistada, mis oma täpsuse, odavuse ja kiire valmistusviisi tõttu väga soovitav olla.

A. Tr.

Leedu.

Langenud sõjaväelaste austamine Leedus.

Leedu sõjainvaliidide liit, kelle asukoht Kovnos, korraldab langenud sõjaväelaste austamiseks igapäev tseremonii. Enne päikese loojaminekut tulevad Kovno sõjamuuseumist, kus korraldajateks invaliidid, umbes paarkümmend invaliidi muusika saatel, täiesti sõjariistus ja lippudega, langenud kangelaste mälestussamba juurde, mis sealsamas lähedal seisab. Sõjamuuseumi katusel olev riigilipp lastakse poolvardasse ja mälestussamba juures süüdatakse püha

tuli põlema. Leinamarsi helidel annavad invaliidid langenud kangelastele au ja sammuvad tagasi sõjamuuseumi. Nii kordub see traditsiooniliselt iga päev. Tseremoniist võtavad osa ka paljud Kovno kodanikud.

Leedu sõjaväe spordiliit.

Leedu sõjaväeõn käsil spordiliidu organiseerimine. Liit kavatses juba tänava suvel võistlustest naaberriikides osa võtta. Liit algab oma tegevust Leedu sõjaministri poolt kinnitatud põhikirja põhjal.

A. Tr.

Poola.

Lendurvaatleja harjutused Poola kindralstaabi ohvitseridele.

Käesoleval aastal organiseeritakse Varssavi garnisoni kindralstaabi ohvitseridele praktilised lennud — tutvunemiseks lendurvaatlemisega. Lennud organiseeritakse 1-se lennuväe rügemendi juures 2—3 korda nädalas, hommiku tundidel kella 6—9.

Lendudest osavõtta soovijad esitavad sellekohased soovivaaldused sõjaministeeriumi IV departemangule. Iga osavõtja tervisline seisukord peab vastama lennuväe arstlistele nõuetele.

Lendudest ei saa osavõtta need kindralstaabi ohvitserid, kes teenistusse on määratud rivi väeosadesse.

K. U.

Kaitseväe elu.

Lahkunule mälestuseks.

Noor-leitn. Kristel †.

Jälle on üks nendest langenud!..

Inimesel ei ole kindlustust surma eest, kuid on elukutseid, kus inimest varitsomas alalino hädakoht. Üks sarnane on lendamine. Sellepärast hinnatakse ka seda tööd, tasutakse rikkalikumalt. Meie riik ei suuda pakkuda suurt ainelist tasu kellegile neile, kes tema

kaitseks väljas. Ei ole siis ka materjalne kasu see, mis sunnib meil inimest valima sarnase elukutse.

Linnast väljas Lasnamäe pinnal on igav tüünlagendik. See on aerodroom, alaliste tuulte tallermaa, ümbritsetud süngest soist. Juba päikese tõusul algab siin töö. Selleks nii vara, et siis on õhk lahkem neile, kel tahe teda võita, valitseda. Ta vist unine alles. Sõomuke und silmalaugel ka meestelgi, kes kõmpinud kohale linnast, et algada rasket tööd.

Vurisedes töötavad masinad, tõustes kõrgele õhku ja jälle maandudes. Kukutaksegi mõnikord, kuid ega siis alati mitte nii õnnetult. Õpitakse võitma õhuvalda, et olla valmis kodu kaitseks. Ka noor ohvitser Kristel töötas siin. Alles paari päeva eest kosinud ta kaasa, lootes leida õnne koduses rahus. Ent inimene ei tea, kuna varitseb teda surm. Igale ei ole antud olla õnnelik. Kristel tuli hommikul tööle täis elujõudu, — ära viidi aga tema laip... Kes kõrgel lendab, kukub kõrgelt.

*

Noorem-leitnant Kristel sündis 12. aprillil 1901 a. Järva maakonnas, Nõmmeküla vallas. Lõpetas Tallinna poeglaste kaubanduskooli ja Vabariigi sõjakooli. 29. augustil 1924 a. ülendati ta noorem-leitnandiks. Sõjakoolis õppis ta vanema portupei kadetina. Läänud aasta juunis komandeeriti ta lennuväe rügemendi lendurite kursustele. Juba palju kordi iseseisvalt lennukit juhtinud, langes ta ometi kurva juhtumise ohriks.

Mäletame Kristel'it, kui iseloomult vaikset, hääd ja kohusetruud ohvitseri. Kaaslastele oli lahkunu parim sõber, sest vähe on inimesi, kellel hinges nii palju humaansust, kui oli Kristel'il.

Igavene mälestus lahkunule kaasvõitlejate poolt!

Ohvitseride keskkogu tegevusest.

Ohvitseride keskkogu kevadine korraline peakoosolek oli 18. aprillil s. a. keskkogu ruumides.

Koosolekust võtsid osa 31 kogu 57 esitajaga.

Kevadise korralise peakoosoleku avas keskkogu esimehe kt. kolonel Joonson. Enne päevakorra punktide juure minekut tuletab esimees kolonel Joonson meelde möödäläänud aasta jooksul ja 1. detsembri puhul surma läbi lahkunud kogu liikmeid, kellele austamiseks üheminutiline seisak järgneb. Koosoleku juhatajaks valitakse kolonel Seimann, kirjatoimetajaks — major Jaakson.

Teise päevakorra punkti juures tutvustab kolonel Joonson koosolejaid üksikasjalikult 1924 a. aruandega ja möödunud aasta keskkogu tegevusega. 1924 aasta aruanne võetakse juhatusel poolt ettepanetud kujul vastu.

Kolmanda päevakorra punkti — 1925 a. eelarve üksikute punktide arutamise juures tuleb ilmsiks, et paljud ohvitseride kogud oma liikmemaksu korralikult ei ole ära õiendanud. Väielusi tekitab lootusetu võlgade — 50.000. marga mahakustutamise, mis lõpuks juhatuse ettepaneku järele vastu võetakse. Ühtlasi tuleb ilmsiks, et ainult kaks kogu on spordi arendamiseks keskkogule raha annetanud, need on: Sõjavägede staabi kogu — 25.000 marka ja Piirivalve kogu 10.000 marka. Lõpuks võetakse 1925 aasta eelarve juhatuse poolt esitatud kujul vastu.

Järgnes neljas päevakorra punkt — keskkogu juhatuse valimine. Esimehe kohale seatud 7-st kandi-

taadist saavad ühepalju häält kindral Pödder ja kolonel Seimann — kumbki 16 h. Koosolejad nõuavad uut valimist. Uuel valimisel saab kolonel Seimann 31 häält ja kindral Pödder — 23. Seega on keskkogu esimeheks valitud kolonel Seimann. 5-st ülesseatud abiesimehe kandidaadist, keda ka põhikirja järele eraldi valitakse, saab kõige rohkem häält kolonel Joonson — 36 häält ja on seega abiesimeheks valitud. Juhatuse liigeteks ülesseatud 9 kandidaadist saavad kõige rohkem häält: kolonel-leitnant Kauler — 47, major Jaakson — 45, major Tõnso — 39, kapten-major Maasik — 35 ja kaptein Gerrets — 23. Seega oleks häälte enamusega juhatuse valitud kolonel-leitnant Kauler, major Jaakson ja major Tõnso, kuid põhikirja järele peab juhatuse üks meriväelane olema. Sellepärast jääb major Tõnso 39 häälega I kandidaadiks ja kapten-major Maasik pääseb juhatuse 35 häälega.

Viies päevakorra punkt — revisjoni komisjoni valimine. Ülesseatud 10-st kandidaadist saavad kõige rohkem häält järgmised kolm: kolonel-leitnant Kurvits — 31, kolonel-leitnant Vaddi — 30 ja kolonel Aalberg — 27, ning on seega revisjoni komisjoni valitud. Revisjoni komisjoni kandidaatideks jäävad kapten Melts — 25 häälega ja kapten-major Pruun — 21 häälega.

Ratsarügemendi talvisest õpetegevusest.

Suusasõidu drill.

Kuues päevakorra punkt — Vabadussõjas langedud ohvitseride nimedega marmor-tahvlite ülesseadmise küsimus keskkogu ruumidesse. Arutusel pooldatakse marmor-tahvlite ülespaneku mõtet. Raha muretsemiseks arvatakse pidu korraldamist mitte sündsaks. Pikemal läbirääkimistel ja lõpulikul hääletusel võetakse vastu liikmemaksu suurendamine 1% võrra kuni tarvisminev summa (300.000 mrk.) kokku tuleb. Tahvli projekti valmistamine jäetakse juhatuse hooleks.

Seitsmes päevakorra punkt — väeosade ohv. kogude poolt keskkoguile makstava liikmemaksu tõstmise küsimus jääb ära, sest eelmises punktis on see küsimus juba lahendatud.

Kaheskas päevakorra punkt — ohvitseride kogude ja keskkogu põhikirja muutmise küsimus. Kolonel Joonson teatab, et tema oli määratud juhatuse poolt põhikirja väljatöötamise komisjoni, kuid ei ole saanud seda aja puudusel läbiviia. Koosolekul tuleb ilmsiks, et praeguses põhikirjas mitmed puudu-

sed leiduvad ja ta juriidilisest küljest õige nõrk on. Tuleks uus põhikiri seadluseandlisel teel läbiviia. Ühtlasi jätab koosolek põhikirja väljatöötamise ja läbiviimise juhatuse hooleks, sooviavaldusega, et see kiiremas korras teostatud saaks.

Üheksas päevakorra punkt — läbirääkimised. Avaldatakse soovi, et kasiino puhvet ka suurtel pühadel lahti oleks. Teiseks võetakse üles uue vormi küsimus ja avaldatakse soovi, et traditsiooniline must krae alles jääks, sest selles vormis on vabadussõjas võideldud ja ta on praktiline. Koosoleku juhataja lubas soovivalduse vormikomisjonile teatavaks teha.

Endisel peakoosolekul otsustatud küsimus, et peakoosolekule sõitvate liigete sõiduraha keskkogu kanda jääks — võetakse uuesti arutusele ja otsustatakse, et tulevikus keskkogu sõidukulusid ei maksa. Ühtlasi hääletavad kõik koosolijad selle poolt, et kogud sarnaste sõidukulude summade nõudmisest loobuks.
F. T.

Sport.

Tallinna garnisoni spordi-komisjoni 1925/1926a. võistluste kalender.

Aprill.

1. Pühapäev, 26. „Propaganda jooks“ — ühine Tallinna garnisoni väeosadele, kaitselehidule ja spordi seltsidele.

Mai.

2. Pühapäev, 3. Murdmaa jooks.
3. Laupäev, 16. ja pühapäev, 17. Võimlemise ja vehklemise võistlused.
4. Pühapäev, 24. Teatejooks ümber Tallinna 10×500 mtr. Rändav auhind — kaitseb Sv. ühendatud õpeasutus.

Juuni.

5. Neljapäev, 4. ja reede, 5. Korv- ja võrkpalli võistlused.
6. Pühapäev, 7. Jalgpalli võistlus — garnisoni meeskond — X.
7. Laupäev, 13. ja pühapäev, 14. Kergejõustiku ja sõjaväe võistlused.

8. Pühapäev, 21. Jalgpalli võistlus — Tallinna garnisoni meeskond — I. diviisi meeskond.
9. Laupäev, 27. ja pühapäev, 28. Tennisvõistlused Tallinna garnisoni ohvitseridele ja sõjaväe ametnikkudele.

Juuli.

10. Reede, 3., laupäev, 4. ja pühapäev, 5. Garnisoni kergejõustiku ja sõjaväe võistlused.
11. Neljapäev, 16. Jalgpalli võistlus — Tallinna garnisoni meesk. — X.
12. Pühapäev, 19. Lendav. postijooks rakmetes Tallinna — Piirita. Veepidu ja ujumise võistlused.

August.

13. Laupäev, 1. ja pühapäev, 2. Sõjaväeline kuuevõistlus:
  1. Rännak rakmetes.
  2. Laskmine.
  3. 60. mtr. jooks rakmetes.

Vabadusristi kavalerid.

Reservi leitnant Valfried Krastin.

Vabadusristi II liigi 3. järgu kavaler.

Leitnant Valfried Johannese p. Krastin sündis 17(5) juunil 1890 a., pärit Tartu linnast. Keskkooli hariduse omandanud Tartu gümnaasiumis. Astus 1913 a. vabatahtlikult sõjateenistusse 13. draguni rügementi. Ilmasõja kestvusel võttis nimetatud väeosaga kõigist lahinguist paljudel rinnetel osa, kus vahvuse eest temale üksteise järele kõik neli Georgi risti annetati ja 1916 a. lipnikuks ülendati. 1917 a. ülendati ta noorem-leitnandiks. Vabadussõja algul ilmus V. Krastin Eesti rahvaväkke ja määrati novembril 1918 a. sideohvitseriks Ajutise Valitsuse ja Saksa okkupatsioonvägede vahel Narva rindele. Hiljem määratakse ta 4. jalgväe rügemendi ratsamaakuulajate komando ülemaks, kust 1919 a. kevadel 1. ratsarügementi üle viidi. Vabadussõja kestvusel kõigist lahinguist 4. jalga 1. ratsarügemendiga osa võtnud. Alt-Schvanenburg'i valdamise juures ülesnäidatud vahvuse eest annetati talle II liigi 3. järgu Vabadusrist ja normaal talu. Ülendatud leitnandiks 1920 aastal. 1921 a. lahkus sõjateenistusest, et poolelijäänud üldharidust jätkata ja on praegu õigusteaduse üliõpilane Tartu ülikoolis.

Insen.-mehaan. kapten-major M. Nõmmik.

Vabadusristi II liigi 3. järgu kavaler.

M. Nõmmik sündis 18. sept. 1894 a., pärit Viljandi maak., Suure-Jaani alevist. Üldhariduse sai Miitavi realkoolis, mille lõpetas ja sõjaväelise — Kroonlinna mereinsener-mehaanikute koolis, mille lõpetamise järele mai kuus 1917 a. mitshmanniks ülendati ja soomusristleja „Gromoboi“ peale ruumide insener-mehaanikuks määrati. Sellel kohal teenis kuni augusti kuuni 1918 a.

Eesti meriväkke astus M. Nõmmik jaanuari kuus 1919 a. ja määrati m/r. „Lennuki“ peale insener-mehaanikuks. Sealt viidi jaanuari kuus 1920 a. s/l. „Lembit'u“ peale vanem. insen.-mehaanikuks, kust mai kuus 1922 Merijõudude staabi side- ja ujuv. abinõude osakonna ülema abiks määrati, missugusel kohal ka praegu teenib.

Ülendati vanem-leitnandiks jaan. kuus 1920 ja kapten-majoriks — 24. veebr. 1924 a.

Sõjategevusest vabadussõjas võttis osa m/r. „Lennuki“ peal 1-st jaan. 1919 a. kuni 1. jaan. 1920 a.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest annetati temale peale Vabadusristi veel tasuta maa normaal talu suuruses.

4. 500 mtr. ujumine.
5. Granaadi viske (kaugus ja tabavus).
6. Kaugushüpe rakmetes.

14. 17—23. Kaitseväe „Spordi nädal“ ja jalgpallivõistlus Latvia — Eesti.

September.

15. 3, 4, 5. Garnisoni jalgpalli võistlused. Rändav auhind — kaitseb Sidepataljon.
16. Pühapäev, 20. Murdmaa jooks rakmetes.
17. Pühapäev, 27. Väeosade vaheline rühmrännak. Võistlus 25 klm. peale.

Oktoober.

Garnisoni poksivõistlused.

November.

Garnisoni võistlused maadluses ja tõstmises.

Detsember.

Üleriiklikud kaitseväe esivõistlused maadluses ja tõstmises.

Jaanuar, veebruar, märts.

Garnisoni suusatamise võistlused:

1. Suusatamine siledal maal 3, 5, 10 klm.
2. Murdmaa jooks rakmeteta 10. klm. — rakmetes — 10 klm.
3. Salkjooks rakmetes 4—8 klm.
4. Teatejooks rakmeteta 5×2 klm.
5. Teatejooks rakmeteta 6×5×4×3×2 klm. Uisutamine (kiir) sirgetel ja kõveratel. Ilu-uisutamine.

Peale ülemalnimetatud võistluste on ettenähtud võistlused välismeeskondadega, lõbustused ja väljasõidud.

Raamat-teated.

75 mm. Mülleri suurtükk.

Käsiraamat komendooridele.

Joh. Sandbank,

meriv. noorem-leitnant.

Meriväe jungide kursuse artilleeria lektor.

1925 a.

Merijõudude staabi väljaanne. Nr. 11.

SISU.

I. Tüviku kirjeldus.

II. Canet lukk.

Luku pesad. Luku kann. Luku sulutükk. Kesktoru. Kesktoru kaas. Ekstraktor. Luku raam. Luku raami riiv. Liigleja. Püstvõll. Kaheolane vänt. Löökmehanism. Löökraud. Triikkel ja päästik.

III. Luku osade koostöötamine.

Luku osad kokkupandud olekus. Luku osade tegevus lasu ajal. Luku osade tegevus luku avamisel. Kaitsiku tegevus löökraua noka otsa väljajäämisel.

IV. Luku lahtivõtmine ja kokkupanemine.

Luku kokkupanemine. Luku lahtivõtmine.

V. Lukuga ümberkäimine laskmise ajal.

VI. Lafeti osade kirjeldus.

Kompressor. Kompressori tegevus. Taandur. Kinnine alus. Tõstemehanism. Päästemehanism.

VII. Lafeti lahtivõtmine.

Lafeti lahtivõtmine üldse. Kompressori lahtivõtmine. Taanduri lahtivõtmine. Kinnise aluse mehhanismi lahtivõtmine. Tõstemehhanismi lahtivõtmine. Päästemehhanismi lahtivõtmine. Lafeti täieline lahtivõtmine.

VIII. Lafeti kokkupanemine.

Kompressori kokkupanemine. Taanduri kokkupanemine. Kinnise aluse mehhanismi kokkupanemine. Tõstemehhanismi kokkupanemine. Päästemehhanismi kokkupanemine. Lafeti täieline kokkupanemine.

IX. Kompressori ja taanduri täitmine.

Kompressori vedelikuga täitmine. Kompressori täitmine värtina õliga. Kompressori täitmine glitseriini ja veeaga. Taanduri täitmine õhuga.

Telefon-ala käsiraamat.

Kokkuseadnud Joh. Frey,

Merijõudude Staabi Side ja Abilaevade Osakonna vanema tehnikeri kohuste täitja.

1924 a.

Merijõudude staabi väljaanne.

SISUSTIK.

I jagu. Elektrotehnika algõpetus.

Elektri vool. Elektrivoolu juhed ja isolaatorid. Elektrivoolu juhede takistus. Elektrivoolu tegevus. Elektromootoriline jõud. Oomi seadus. Kirchhoffi seadused. Takistuste järjestikku ja paralleel ühendused. Vooluallikate järjestikku ja paralleel ühen-

dused. Magneetid. Elektromagneetid. Polariseeritud elektromagneetid. Induktsioon. Elektrivoolu tekkimine kinnise traadi kontuuri sees magneedivälja liikumisel. Elektrivoolu tekkimine kinnise traadi kontuuris, kui tema kõrvalseisva traadi kontuuri sees jookseb muutlik elektrivool. Elemendid. Akumulaatorid.

II jagu. Telefon.

Induktor. Polariseeritud kell. Elektrikell. Telefon. Mikrofon. Induktsioon pool. Summer. Mikrotelefon. Induktori väljakutsega telefoni aparaat ja selle töötamise viis. Induktori väljakutsega väljatelefoni aparaat ja selle töötamise viis. Foonilise väljakutsega telefoni aparaat. Ümberühendajad. Telefoni kommutaatorid induktori väljakutsega. Telefoni liinid. Telefoni, pikse ja voolukaitsjad. Ristanduse raamid, keskjaama ja abonendi sisemised ühendused. Telefoniga kõnelemise määrustikud telefoni abonentidele ja keskjaamadele.

„Offene Worte“ (Berlin-Charlottenburg) väljaandel ilmub läinud aasta novembri kuust saadik ajakiri „Kriegskunst in Wort und Bild“, mis väärib tähelepanu, kui suurepäraline propaganda ja sõjaväelise väljaõppe levitamise abinõu. Ta ilmub üks kord kuus ja iga number sisaldab ajaloolise osa (mõne sõjaväelase elulugu või Saksa sõjaväe tähelepnuväärsemate tegevuste kirjeldused), taktikalise osa kõikide väelike alalt, tehnilise osa (sõjamaterjali ja varustuse kirjeldused) ja üldise osa (kasvatus, sport, sõjaväe organisatsioon.) Taktikaline osa on iseäranis hästi käsitatud ja redigeeritud küsimuste või väga lihtsate teemide kujul ühes joonistustega, mis näitavad, mida peab ja mida mitte ei pea tegema. See väljaanne on nähtavasti määratud laiaadele hulkadele ja näitab, millise püsivusega sakslased püüavad arendada patriootilist vaimu massides ja teha võimalikult suurema hulga kodanikke, ka neid, kes kasarmust läbi ei käi, väikeste üksuste juhtimise võimelisteks. A. K.

La Revue d'Infanterie, 1. aprillil 1925.

1) Mida iga ohvitser peab kahurväest teadma. — I. Kuidas langeb maastikule kahurväe tuli, eskadronitülem de la Porte Du Teil. — 2. Tule mõju. Hindamine ja väiksete üksuste väljaõpetamine, kolonel-leitnant P. A. Cour. — 3. Praktilised tööd taktikas. Kallaletung kindlustamisel olevale positsioonile ühes kuulipildujate pataljoni tarvitamisega. — 4. Katteoperatsioonid Woevre's 1914 aastal, Spincourt ja Longuyon 8. augustil, Mangiennes 10. augustil, Kapten Denoll. — 5. Miinipildujad Saksa sõjaväes, pataljoniülem Martin. — 6. Üks partisaanide operatsioon Marokkos, kolonel-leitnant Buchsenshutz. — 7. Jalgväe kohta käivad seadused, dekreedid ja ringkirjad. 8. Bibliograafia.

Revue d'Artillerie, 15. aprillil 1925. —

1) Kirjanduslik õpetus teaduslikes koolides, kolonel Tournaire. — 2) Standardisatsiooni tööd Saksamaal, commandant Graux. — 3) Kaks plaanistuse viisi, leitnant Riveau ja commandant Camps. — 4) Veel mõni sõna tangensi võrgu meetodi kohta, commandandid Buchalet, Barbeyrac de Saint-Maurice ja Menjaud. — 5) Märkused improviseeritud kahekülgse vaatlemise kohta, kolonel Merveilleux du Vignaux. — 6) Mitmesugused andmed. — 7) Bibliograafia. — 8) Ajakirjade artiklite süstemaatiline nimestik. — 9) Ametlik osa. A. K.

Kohus.

Sõjaringkonna kohtu otsused.

5. mail s. a. arutas sõjaringkonna kohus major Kromeli eesistumisel sv. toitlusladu end. asjaajaja res. sõjaväe ametniku Gustav Truumanni süüteo asja.

G. Truumanni süüdistati selles, et tema, olles sõjaväe teenistuses ja toitlusladu nr. 1 asjaajajaks- raamatupidajaks, detsembri kuus 1924 a. ostmiseks usaldatud riigi raha — 402.064 marka.

Kohtus tunnistas Truumann enese süüdlaseks.

Selle süüteo eest — ametlal kätteusaldatud kroonu raha raiskamine üle 50.000 marga — on seaduses karistuseks ette nähtud 1½—4 aast. vangiroodu.

Kohus mõistis res. sv. ametniku Truumanni 3½ a. vangiroodu ühes kõigi isearaliste õiguste, sõjaväelise kutse ja auastme äravõtmisega, ning määras äraraisatud riigi raha temalt sisse nõuda.

4 kuud 15 p. ära kantud eelvangistust võeti arvesse.

* * *

7. mail s. a. arutas sõjaringkonna kohus kapten Helki eesistumisel järgmisi süüteo asju:

Distiplinaar-kompani vahialust rm. Arnold Braun'i süüdistati ja leiti süüdi olevat selles, et viimane 31. jaanuaril 1925 a. oma ülemust — kompani veltveebliit, teadvalt ja meelega 2 korda rusikaga näkku löi.

Kaebalune ennast kohtu ees süüdi ei tunnistanud.

Asudes kohtualuse süüteo omaduste kindlaks tegemisele ja temale seadusliku karistuse äramääramisele, leidis kohus, et selle süüteo eest on seaduses karistuseks ettenähtud 1—2 aast. distiplinaar-kompanid, mispärast ka kohus tema 2 aastaks distiplinaar-kompanisse mõistis, ühes mõnesuguste õiguste kaotamisega teenistuse alal ja karistute liiki viimise. Tähelepannes, et manitud süütegu on Brauni poolt korda saadetud temale varem mõistetud kohtuliku karistuse ärakandmise ajal juba teistkordselt, otsustas kohus distip-

linaar-kompanis veel kandmata jäänud karistuse aega ümberarvata vangiroodu peale ning määrata temale 2 aast. 10 kuud, ja 20 päeva vangiroodu ühes kõigi isearaliste õiguste kaotamisega.

* * *

Pioneerpataljoni rm. Albert Munder'it süüdistati ja leiti süüdi olevat selles, et tema 1) 5. aprillil 1924 a. omast väeosast jäädavalt sõjaväeteenistusest kõrvalehoidmise eesmärgiga ära jooksis, Venemaale läks ja jookkus oli kuni 6. nov. 1924 a.; 2) et ta selle aja jooksul mitmesugust temale tarvitamiseks väljaantud kroonu riidevarustust 9900 marga väärtuses ärapillas ja 3) et ta N. Venemaal viibides igasuguseid Eesti välise julgeoleku, sõjaliste jõudude ja kaitseabinõude kohta käivaid teateid N. Vene võimudele üle andis, ärakasutades oma pioneerpataljoni sõduri teadmisi sellel alal.

Kohtus tunnistas kaebalune ennast süüdi ainult omavolilises väeosast lahkumises, ilma väeteenistusest jäädavalt kõrvalehoidmise eesmärgita.

Asudes kohtualuse tegude omaduste kindlaksteegemisele ja temale seadusliku karistuse äramääramisele, leidis kohus, et esimese süüteo eest on seaduses karistuseks ettenähtud 4—6 aast. vangiroodu, mispärast ka kohus temale 6 aastat seda karistust määras; teise süüteo eest karistab seadus 1—2 kuuga sõjaväe türmis, kuna kolmanda kuriteo eest on seaduses ettenähtud eluaegne sunnitöö; kohus määras temale ka eluaegse sunnitöö.

Arvesse võttes süüdlase kergemeelsust, äärmist arenematust ja rumalust, leidis kohus õiglase olevat temale määratud karistust pehmendada, ning ainult 10 aastat sunnitööd mõista.

Kõiki neid karistusi koostades, mõistis kohus lõpulikult A. Munder'i 10 aastaks sunnitööle, ühes kõigi õiguste kaotamisega ja temalt kroonu kahju katteks 9900 marka sisse nõuda.

V. T.

Kroonika.

— 7. skp. jagas Eesti saadik Lätis hra Seljamaa Läti ohvitseridele Eesti Vabaduse risti, mida seekord said kindral Penikis, kolonel Ruschkevitsch, kolonel Aire, merejõud. juhataja Keiserling, kolonel Laiminsch ja kolonel Ramats. Ristide kätteamise juures viibisid ka Läti sõjaminister Bangerski ja vägede juhataja kindral Radsinch, kes ka mõlemad Vab. risti kavalerid on.

— 6. mail hukkus Tallinna aerodroomil kaitseväge lennuk, mis 1000 meetri kõrgusel aerodroomi läheduses asuvasse Sõjamäe turbarabasse kukkudes pilbasteks purunes. Lendur noorem-leitnant Erich Kristel sai silmapilkselt surma. Katastroofi põhjused on lõpulikult selgitamata. Kuna lennuaparaat, mis üks parematest kaitseväes, täitsa korras oli, siis arvatakse kukkumise põhjuseks lenduri minestusse langemist. Noor-ltn. Kristel sängitati sõjaväeliste auavaldustega, rahva suurel osavõttel, 6. mail Tallinnas maamulda.

— Kaitseväelaste ja sõjainvaliidide käesolevaks hooajaks sanatooriumidesse määramiseks on määratud komisjonid Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

— „Kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitali“ ülemaaline korjandus 10. mail möödus igalpool hästi. Paljudes kohtades korraldati paraade, rahvapidustusi, karnevaale, kontserta jne. Tallinnas võtsid paraadist osa kaitseväge ja kaitsealiidu osad, skouidid, vigastatud sõjamehed, tuletõrjujad jne. Paraadile

järgnes rongikäik. Öhtupoolikul leidsid aset tänavapidustused ja kontserdid.

— Siseminister esitas Vab. Valitsusele ettepaneku Vene piiril asuvate piirivalve ohvitseride palkade tõstmise kohta ühe astme võrra ja valvurite palka kahe astme võrra, kuna toiduained seal kallimad on, kui mujal.

— Riigivanema ja välisminister K. R. Pusta Riias külaskäigul viibimise ajaks määras Vabariigi Valitsus Riigivanema asetäitjaks siseminister K. Einbundi.

— Norra täievoliline saadik Eestis hr. Halvard Bachke andis omad volitused Riigivanemale ära 8. mail. Hr. Bachke alaliseks asukohaks on Helsingi.

— Tartu skoutide traditsioonilised kevadepüha pidustused olid 2. ja 3. mail. Paraadi võttis vastu haridusminister hra. Rahamägi. Öhtul oli tõrvikutega rongikäik läbi linna raekoja platsile.

— Vab. Valitsus kinnitas uued Eesti Panga valitsemise ja pangatähtede emissiooni korraldamise juhtnõõrid, millede järele Pank seatakse uutele alustele. Vab. Valitsuse poolt antakse Eesti Panka hoiule riigi valuuta ja kullatagavara. Viimane on kohustatud hoidma Eesti marga stabiilselt. Vab. Valitsusel on õigus Eesti Panga üldist tegevust kontrollleerida.

— Eesti võla fundeerimise asjus Ühisriikidele on praegu läbirääkimised käimas. Meie Vashingtoni

saadik A. Piipi andmetel on Eesti võlg Ameerikale 15. nov. 1924: algvõlga 13.999.145 dollarit ja juurekasvanud protsente 3.489.540, kokku 17.488.685 dol.

— Riigikogu rahaasjanduse komisjon võttis vastu Eesti ja Hollandi vahel 5. juulil 1924 a. allakirjutatud kaubalepingu kinnitamise seaduse.

— Töö- ja hoolekandeministeerium on kokkuleppel riigikassaga maksa pannud uue pensionide väljamaksmise korra riigi- ja omavalitsuse teenijatele ja nende perekondadele. Pensionid maksetakse välja Eesti Panga osakondadest pensioniraamatu ja isikutunnistuse ettenäitamisel kolme kuu viisi ette, esimesest kuupäevast alates.

— Välisminister esines Vab. Valitsusele ettepanekuga tarvilikuks tunnistada kokkuleppe sõlmimist Tsheho-Slovakkia elusloomade ja lihasaaduste väljaveo asjus. Senini ja praegu läheb meie liha Tsheho-Slovakkia turule Läti ja Leedu liha nime all.

— Riikliku ehituslaenu komitee määras Tallinna linnale ehituslaenu fondiks 44 miljoni marka. Laenu tahtjaid on rohkesti. Jagamata jäi ehituslaenu kapitali veel 10 miljoni marka.

— Vabariigi valitsus on põhimõtteliselt otsustanud 70 miljoni marka riigiteenijatele käesoleva aasta toetuseks väljamaksta eelarves ettenähtud eelkrediidi arvel, kuna uued palganormid maksma hakkaksid 1. jaan. 1926 a. arvates.

— Käesoleva aasta suvel tulevad politseikorralduse tutvunemise otstarbel Eestisse 3 üleilmlise politseiliidu esitajat: Marich, Pohle ja Rober.

— Merimärkide panemine on praegu käsil, mida toimetavad aurikud „Lood“ ja „Sekstant“. Muhu väinas, Hiiumaa ja Saaremaa ümbruses on selle tööga juba lõpule jõutud.

— Eesti-Läti maavõistluse poksis ja tõstmises võitis suure ülekaaluga Eesti — 71 punkti 38 vastu (poksis 31:16, tõstmises 19:7).

— Välis- ja rannasõidu laevaliini korrashoidmiseks ja olukorra parandamiseks kavatsetakse üheks aastaks abirahana määrata toetust 3.750.000 marka. Sellekohase ettepanekuga on teedeministrile esinenud Mereasjanduse peavalitsus.

— Tallinna-Haapsalu rahukogu tsiviilosakond tunnistas Harju panga maksujõuetuks ja määras 5 hool-dajat.

— Kohtuuriija Tammist, keda süüdistati pangamonikult Scheelilt poole miljoni marga väljapressimises, mõisteti omal ajal kohtupalati poolt 3½ aastaks vangiroodu, ühes kõigi õiguste kaotamisega. Näüd oli asi arutusel Riigikohtus, kus Tammisti süü tõendamatu leiti olevat ja ta õigeks mõisteti.

— Riigikogu üldkomisjon võttis vastu järgmise riigivapi kava: Riigivapiks on kuldse põhjaga kilbil kolm sinist leopardi. Kilbi sinisele ülemosale on asetatud kõrge tuletorn kuld helgiheitjaga ja nelja kahele poole langeva kuldküirega, ning 11 kuldtähte. Kilpi ümbritseb kolmest küljest tammepuu lehtedest pärg.

— Et asunikkuide tänavuaastased inventaari laenukrediidid piiratud on, siis antakse Põllutööstusministeeriumi maakorralduse peavalitsuse korralduse põhjal laenu esimeses järjekorras neile asunikkuidele, kes käesoleval aastal maad said ja inventaari muretsemiseks hädaliselt laenu vajavad. Alles selle järel, kui tänavuaastased maasaajad rahuldatud, antakse laenu ka endiste aastate asunikkuidele, kui selleks veel summasid peaks jatkuma.

— Märtsi lõpul lasti maha piirivalvurite poolt vastastikusel laskmisel, Narva lähedal tundmata mees, kes valgesse mantlisse riietatult salaja üle piiri Venemaale tahtis minna. Nüüd on selgunud, et surmasaanud on 1. detsembri mässutegelane Paul Bauman.

— Vene sõjalaevastik viibis Soome lahes manööveritel. Kahte suuremat laevade rühma nähti Naissaare lähedal.

O. K.

Küsimused ja kostused.

Küsimus Nr. 41. Sõjaministri käsukirja 1921 a. Nr. 576 põhjal maksetakse üleajateenijatele lühikesajalise puhkeaja eest toiduraha.

Kas on üleajateenijatel õigus saada toiduraha ka tervisparanduslise puhkuse aja eest?

Vastus: Üleajateenijatele, kes seaduslikule puhkusele inbatud, maksetakse puhkuseoleku ajal toidu raha edasi ühel alusel palgaga (Sõmin. käsukiri Nr. 350 — 1924 a.).

Tervisparanduslist puhkuseaega tuleb lugeda samuti seaduslikuks puhkeajaks. Üle ühe kuu kestnud puhkused olemise aja eest tuleb maksta $\frac{2}{3}$ söögiraha normist.

Küsimus Nr. 42. Kas on allohvitseride kasiinodes luba alkoholiiga kaubelda?

Vastus: Võib, kui selleks h-ra sõjaministriilt vastav luba saadud on.

Alus: R. T. Nr. 48 — 1921 a. avald. sead. piirit. ja viinamüügi kohta.

Küsimus Nr. 43. Kas võib rivitu üleajateenija, kellel endised veneaegsed aukraadid olemas, kes nüüd aga alamale palgaastmele on paigutatud, endise aukraadi tunnusmärke edasi kanda, või peab tingimata kandma neid, mis tema palgaastme järele ette nähtud?

Vastus: Vaata sõjaväg. ülemjuhataja päevak. 1919. Nr. 703 ja „Sõduris“ Nr. 10 — 1925 a. avaldatud küsimuse Nr. 10 peale antud vastust.

Küsimus Nr. 44. Teenisin 1923—24 a. üleajateenijana, kust distsiplinaar korras vabastatud ja Sõjaringkonna kohtu alla antud sain, süüd, mind S. N. S. § 232 põhjal. Kohus leidis aga, et süüdistus pole millegiga tõestatud ja mõistis mind õigeks. Tahaksin astuda uuesti üleajateenijaks. Kas võib mind teenistusse tagasi võtta, kui kohus mind selles süüteo õigeks mõistis, mille eest just vabastatud sain? Ja kui kaua aja pärast võib uuesti üleajateenistusse võtta sõdurit, kes kord distsiplinaar korras on teenistusest vabastatud?

Vastus: Juriidilist takistust siin ei ole. Tagasi-võtmise ripub ära vastuvõtja ülemuse äranägemisest.

Küsimus Nr. 45. Lugesin ajalehest, et on asutatud või asumisel kahurväe selts. Kas ei võiks Teie mulle teatada selle seltsi aadressi?

Vastus: Aadress on: Tallinn, Pagari tän. Nr. 1., tuba 33.

Küsimus Nr. 46. Kas on üleajateenijatel allohvitseridel õigust kanda ohvitseri riidest õmmeldud vormiriideid, mis omal jõul muretsetud?

Vastus: Ei ole õigust. Sõdurite riide proovid on kindlaks määratud ja kinnitatud sõjanõukogu poolt.

Kaitseliitlane.

Eesti kaitseliidu esitajate võõruskäigu puhul.

„Suomen Sotilas“ nr. 17 — 2. V. 1925 a.

Kaks nädalat tagasi tulid Soome kaitseliidule külla Eesti Vabariigi vennasorganisatsiooni esitajad, teiste hulgas kaitseliidu ülem Kolonel R o s k a. Võõrad viibisid siin paar päeva ja tutvunesid meie vabatahtliku kaitseseorganisatsiooni oludega. Ilma et hakkaks võõruskäigu üksikasju jutustama, mille eest juba päevalehed hoolt kannud, tahab „Soome Sõdur“ ainult osalt allakriipsutada seda tähendust, mis niisugusel võõrustamisel on ja mis ulatub palju laiemale ning sügavamale, kui see pealiskaudselt vaadates näib. Tulles meile võõrsile, osutasid Eesti kaitseliidu mehed tahet saavutada ühishinge Eesti ja Soome kaitseliidu vahel. Meil on põhjust rõõmuga ühistööle asuda, mis ühise eesmärgi tõttu loomulik ning kõigiti soovitav.

Kõikide end. Vene keiserriigist tekkinud uute riikide tähtsam ülesanne on üks ja sama: katsuda kaitsta hiljuti saavutatud vabadust. See ülesanne tundub seda ühtlasemalt, mida lähemal geograafiliselt seesugused uued riigid teine teisele on. Eriti on Idamere ja Soomelahe rannikul täielikult uus riikide rühm tekkinud, milledest — Poola väljaarvatud — suuremana riigina esineb Soome, kui juba sise-mise iseseisvuse ajal uue seisukoha jaoks eriti küpsenud riik. Sama hästi kui meie, on ka vähemad Idamere riigid iseseisvuse äratreeninud, sedavõrd vaprasti on nemadki selle eest võidelnud ja raskeid ohvreid selle heaks kannud. Lähemat ühtlust selles vaimus, mis kindlustaks kõigile ühist ja kõigile kallist vabadust, ei ole aga olnud, vaid, kurb küll, on käidud üldse juhtnööri järgi: igaüks hoolitsegu enda eest!

Eesti osaks langes kõige pealt „enda eest hoolitseda“. Mäss, mis meilgi veel värskelt meeles, sundis teda tähelepanema, kuivõrd äärmiselt kardetav on olla Vene naabriks, kui tarvitusele ei võetaks kogu jõudu ja energiat enese kaitseks. Eesti kaitseliidu organisatsioon, mis varemalt oli olemas õieti ainult nime järele, on alles peale mässu praegusel kujul organiseeritud ja esineb suurejoonelise

maakaitsejõu lisana. Nõnda tuleb tunnustada, et oleme omale jõulisema riigi naabriks saanud, missugune loomulikult ka seda „rinnet“ kindlustab, milles meiegi Soomes seisame.

Meie kaitseliidu organisatsioon on sellel „rindel“ suurt tunnustust saavutanud. Viimati on Inglise kindral Kirke, kes omal kodumaal luugupeetud eriteadlane ja lisaks isiklikult just meie oludega tuttav, väärtuslikult allakriipsutanud kaitseliitide tähtsust. Londonis peetud suures kõnes on kindral Kirke muu seas öelnud: minu arvamise järgi moodustavad kaitseliidud praegusel ajal kõige suurema rahutagatise Soomes, võimalikult ka kogu Idamere maa-aladel. Lausest on raske otsustada, kas arvab kindral Kirke nende sõnadega, et Soome kaitseliit esineb rahutagatise-na peale oma maa veel väljaspoolgi, või tahtis ta ütelda, et ka Idamere maade kaitseliidud esinevad nende maade rahutagatistena. Kindlasti tuleb esimest oletust õigeks lugeda, ehk küll soomekeel kõige teise oletusele toetust annab. Kui arvesse võtta seda suurt tähtsust, mida erapooletu eriteadlane kaitseliidule annab, peab Eesti kaitseliidu liikumist meil tervitama, meil, kus kaitseliitide väärtust tuntakse ja tunnustatakse, ning tervitama kõige suurema rõõmuga. See lisab suuresti usku ja kindlustunnet noorte Venest lahtilöönud riikide tulevikku ja edusse. Kuna Eesti kaitseliidu juhatus tarvilikuks loeb isikliku kokkupuutumise teel meie kaitseliidule läheneda, siis on seegi tunnustus ühtekuuluvusest ja tunnetest, mis põhjaneb mitte üksi rahvaste hõimlusel, vaid ka ühistel elutingimustel: Eesti tarvitab iseseisvat Soomet ja ümberpöörduvalt.

Eesti on oma iseseisvuse kindlustamiseks tubli sammu edasi astunud. Et Eesti kaitseliit jõutegurina riigikaitstes Idamere maade julgeolekut suuresti tõstab ja seal endisest tugevama rahutagatise moodustab, on iseenest selge. Soome soovib vennasmaale Eestile jätkuvat energilist tegevust ja edu tema töös
A. R.

Kaitseliitlased 1. mail.

Jalutuskäik läbi Narva mnt.

Kodumaale.

Victor Hugo järele Juhan Jaik.

Oo kodumaa, kui juhtuks see, et
Sa nõrkeks võõra võitja ees,
Kui kalmest kostvad leinahääled
Ja hoiged vangikodades;

Siis, pagulane, randa astun,
Kui viirastus must kalju pääl,
Ning lainte mühist üle kostab
Õo pimeduses minu häääl;

Mu hüüe vaprustav ei väsi,
Tast kogu maa saab valgustust;
Kui kellegi suur tulikäsi
Siis raiub läbi pimedus;

Kui kõu ta kärkib vihapalgel,
Et vaarub mägi, lõhkeb paas,
Ning välgusähvatuste valgel
Siis ehmuß värisema laas;

Ning õudsest kellast kaarnaparved,
On metsas ärganud siis vist
Ja muistseil kalmel rohukõrred
Taas tundvad võimsat hingamist.

Ma hüüan: Häda, võõrad, teile!
Väevõim ja tapjad — põlgan teid!
Ma saadan hüüde uinuvaile
Kui julgustaksin sõdureid.

Ning usun: võitlushüüdeid vastu
Siis kajab ümbert, kaugemalt.
Kui mulle elavad ei vasta,
Siis tõusvad surnud kalme alt.

Kummaline lugu.

(Jutustus).

Oli jaanipäeva õhtu. Meie istusime kasiino verandal poolikute teeklaaside juures — adjutant, kolm noorem-leitnanti ja mina. Ilm oli soe ja vaikne. Kaks küünalt vask jalgel põlesid vaevalt vabisedes. Läbi küünalt veranda ukse tuli pimedusest hookaupa sääski ja õõliblikaid, kes keerlesid küünlavalguse ümber, otsekui mingis salapärase tantsus. Aias oli hämar, lehestik veranda klaasseina taga värises. Linna pargist kostsid „Cavalleria rusticana“ simfoonilise intermezzo tasased helid.

Leitnandid olid heas tujus ja kõnelesid palju. Esiteks räägiti päevasündmustest, siis eeloleva laagrisõidu üle ja viimaks landeswehri lahingu episoodidest. Ent adjutant ja mina vaikisime. Vaikisime isutult ja väsinult ning meid mõlemaid näis rusuvat see melanokoolia, mida õhtu toob. Ja sellepeale vaatamata, et leitnandid lõbusalt kõnelesid, näis otsekui õudne

vaim meie hulgas viibivat. Viimaks lausus üks leitnantidest: „Meie adjutant on täna väga iseäralik. Ei tea, mille üle ta nii saladuslikult mõtleb?“

Vaatasin adjutandi poole. Ta oli langetanud oma pää kätele. Viimaks tõstis ta pää ja lausus:

„Mu härrad! Kuulsin teid rääkivat lahinguist landeswehri. Seda kuuldes tuli tahtmata meele üks juhtumus landeswehri sõjast. Ehk küll halb jutustaja, tahan teile siiski jutustada täpselt, nagu see sündis.“

„Palume väga“, hüüdsime otsekui ühest suust.

„Mälestus sest juhtumisest, mille ma täna viie aasta eest läbielasin, on nii selge, nagu oleks ta mu ajusse raiutud. Mäletan iga vähema peensuse, — ent seal-samas on üks asi kaetud saladuse looriga ja on nii segane, et ma sest kuidagi viisi senini pole suutnud aru saada. Ma ei taha teile mingit enneolematut ja võimatut jutustada, vaid sulatött.“

Ta peatas ja vaatas leitnantide otsa. Miski vari oli üle ta näo laotunud, ta põskil oli kahvatus ja kui ta oma ilusate mõtleivate silmadega minu otsa vaatas, hiilgasid need, kui safiirkivid elektri tule valgusel. Saalist hakkasid kostma klaveri hääled — säääl mängis keegi shimmyt.

„Teenisin tookord soomusrongil dessant-kompani nooremana ohvitserina,“ jatkas peale minutilist pausi adjutant. „Päev enne seda juhtumust olime verise lahingu järele vallutanud Võnnu linna, ning järgmise päeva hommikust peale — oli jaanipäev — oli meil äge lahing pealetungiva landesvehriga. Meie kompani piiras ühe landesvehri kompani ümber. Taanduda sakslased ei saanud, sest seljataga oli neil Koiva jõgi. Nähes, et pääsmist ei ole ja teades, mis saatus neid ootab, tahtsid nad viimse hingetõmbuseni vastu panna. — Sakslased taandusid jõe orgu varjule, ja et neil padruneid küllalt oli, avasid nad meie peale marulise tule. Meie kompaniist langesid neli meest. Meie ahelik nihkus oru poole, — siis kõlas käsklus rünnakuks, —

andsin kompani ülemale üle, pistoli, pagunid ja päevaraamatu jätsin enesele mälestuseks. Rongile jõudes pakkisin langenud sõbra asjad kokku, kirjutasin paar kirja — sõbra vanematele ja oma omakstele, ning andsin need ühele ohvitserile, kes sõbra laiba samal õhtul Valka pidi viima.

Kupee, kus ma varem sõbraga olin koos elanud, näis nüüd tühjajana ja õudsenä. Peale õhtusööki võtsin riided seljast ning heitsin asemele.

Õhk vaiba all muutus varsti kuumaks ja raskeks, ma lükkasin vaiba pealt ja jäin liikumatult lamama, silmad mustava vastaspoolse aseme poole pöördud, kus varem lipnik T. oli maganud. Kaua lamasin ma niimoodi, siis tõusin küünarnukkidele, tõmbasin tiku põlema ja vaatasin kella. Sellest, mil ma riided seljast võtsin, oli juba kaks tundi möödunud. Ümberringi oli pime ja vaikne ning ma uinusin peagi.

Pilti, mida ma ärgates nägin, ei unusta ma iialgi. Ma seisin aluspesu väel Koiva jõe kaldal, kaugel raudteest ja rongist. Ehmusin, kuis sain ma siia?! Olin ma

Kaitseliitlased 1. mail.

Rahvas jalutuskäiku vaatamas.

ja meie tormasime sakslaste peale. Viimased hakkasid energiliselt vastu. Äkki kargas maast üks haavatud Saksa ohvitser üles ja hakkas põgenema. Tagant anti tuld ning ta kukkus kuulist tabatuna maha, ent roomas ühe põõsa taha varju. Minu sõber lipnik T., kellega ma rongil ühes kupees elas, kargas maast üles ja jooksis sakslastele järele. Aga vaevalt oli ta mõne sammu kaugusel põõsast, kuhu sakslane oli roomanud, kui sealt korraga mitu pauku üksteise järele kostsid, ja kuuest kuulist tabatud, kukkus lipnik T. surnult maha. Jooksime paari mehega, tulistades põõsast, sakslaste poole. Ent põõsast kõlas samal hetkel üks pauk ja kui me' sinna jõudsime, leidsime eest vaid Saksa ohvitseri laiba.

See oli ülem-leitnant. Teraskiiver oli tal peast maha kukkunud, paremas käes, mis krampplikult kokkupigistatud, hoidis ta parabellumi. Meelekohtadelt niris veri, kuna ta hõbe õlglappele sädelesid päiksekiired.

Enese pistoliga, millega ta mu sõbra tapnud, oli ta ka oma eluküünla kustutanud.

Suure vaevaga sain ta kokkupigistatud rusikast pistoli kätte, siis võtsin ta õlgadelt õlgapid ja viimaks otsisin ta taskud läbi. Neist leidsin mõned kaardid, käsikirjad, väliskirjavahetuse raamatu ja päevaraamatu. Kaardid, käsikirjad ja väliskirjavahetuse raamatu

kuutõbine või hull? Tõesti, kuu paistis selgesti. Kas tõesti need külmad, maagilised kiired olid mind siia tõmbanud?

Samal hetkel nägin, kuis sakslase parabellum, millega sakslane mu sõbra ja enese oli tapnud ja mis kupees laual seisis, nüüd õhus suurt kaart tehes jõkke kukkus ning selle voogudesse kadus...

Seisn hirmust ja ehmatuses kivisambana. Taevas oli täiesti selge ja must metsasein teiselpool jõe mühises õudsel. Jõest tõusis tihe udu ja aur, ning kusagil kaugel karjus rukirääk. Äkki tuli mulle meele päevane lahing ja langenud sõber. Seda, mis ma nüüd nägin, polnud ma mitte ootanud — ja see tõstis mu juuksed püsti. Minust mõni samm eemal, udus, seisis mu langenud sõber lipnik T. Ta silmad olid kuuvalgusel süsimustad ja ta huuled poollahti ning naerul ja palged õhetavalt punased. Oma vasaku käega näitas ta jõe poole, sinna kohta, kuhu ka tapariist oli kadunud. Hirmust aetud, pistsin jooksma, ent kivinesin kesk jooksu, ega pääsnud enam paigast: minu ees seisis uuesti mu sõber, samas seisakus, kui varem; näis nagu tahaks ta mulle midagi kõneleda, sest ta huuled liikusid tasa.

Metsikust hirmust aetud, kargasin nägemusest kõrvale ja hakkasin jälle jooksma. Kuidas ma raudteeni jõudsin, ei mäleta. Mäletan vaid niipalju, et komis-

tasin ja kukkusin tihti, ning üle kraavi hüpates leidsin enese äkki raudteetammilt. Mitte kaugel seisis meie soomusrong. Taarudes vankuvail sammel, kui joobnu, sammusin rongi poole, kastest läbi märg, särk löhki kärjastatud, jalad, põlved ja käed kriimustatud ning verised. Tunnimees, mind sarnases ülikonnas nähes, ehmus ja arvas kindlasti, et olen kuu-töbine või hullumeelne.

Taevas väljas löi kahvatama, ent kupees oli endiselt pime. Tundus hommikueelist jahedust. Süütasin lambi ja vaadates kella, nägin, et sest ajast, kui viimati kella vaatasin, oli möödunud, kõigest üks tund. Lauale vaadates, leidsin, et parabellum oli tõesti kadunud, ainult tühi tupp lamas põrandal. Tähendab, ei olnud see ikkagi unenägu.

Puruväsinult langesin asemele. Sel ööl ei saanud ma enam und. Tõusin asemelt, riietusin ja astusin vagunist välja. Järelpärides selgus, et mind keegi öösel rongilt lahkumas polnud näinud. Ja kui ma hiljem sakslase päevaraamatut lugesin, leidsin seal mitmesuguste märkuste seas, et tolle parabellumiga oli see Saksa

leitnant tapnud küll vaenlasi, küll oma mehi ja rahulikke elanikke. Seepärast näis, justkui lasuks mingi needus sellel relval ja otsekui oleks ise saatus tahtnud, et mina seda püstolit ei saa omada, millega nii palju inimesi hukatud.“

Adjutant lõpetas ja rüüpas klaasist külmaks läinud teed. Oli juba ligi keskööd, ent meie olime sügavasse mõtetesse vajunud. Kününlad olid alla põlenud, nende leegid vabisesid ja tulilaidud värisid teeklaasel ning meie nägudel. Äkki vankusid kününlad jalgel ja kustusid. Pimedus laotus üle meie. Üks nooremleitnantidest tõmbas tikku, seadis kününlatahti ja süütas nad põlema.

„Peab minema,“ ütles äkki adjutant, end tarretusest raputaades ja hõbe käekella vaadates. Tõusime üles, võtsime mütsid ja lahkusime kasiinost. Tänaval soovisime üksteisele head ööd. Adjutant sirutas oma käe tuima liigutusega ja pigistas meie kätt.

„Head ööd,“ ütles ta vaevalt kuuldavalt, pehmelt ja sumbunult, otsekui oleks tal olnud raske hingata.
E. Meos.

Tartu maakonna kaitseliit algpäevil 1918 a.

Kui Saksa okkupatsiooni väeosad meie maalt lahkuma olid sunnitud, hakati Eesti kaitseliitu looma. Seks määrati osa ohvitseride kohtadele, kes pidid moodustama maakondade ja linnade kaitseliidud.

Tartu maakonna kaitseliidu ülemaks määratakse end. Eesti Tartu tagavara pataljoni ülema abi leitnant Julius Kuperjanov. Kuperjanov, kes sakslaste poolt märtsil 1918 a. arreteeritakse ja Riiga vangilaagrisse saadetakse, vabaneb sealt peagi ja asub Tartu lähedale, Kambja, oma isatallu elama, kus põllutööd tegema hakkab, sealjuures aga ka salaja kaitseliitu organiseerib. Augustiks 1918 a. muutub organiseerimistöö laiemaks ja Kuperjanov kolib Tartu, kus hiljem maakonna kaitseliidu ülemaks kutsutakse. Staabi ülemaks määratakse leitnant J. Unt (praegu kolonel-leitnant, Tartumaa maleva päalik).

Suur puudus on relvadest, sest sakslased keeldusid neid andmast. Kust saadi, sealt muretseti neid

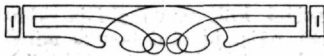
salaja. Nii osteti Saksa sõduritelt altkäe püsse, revolvreid ja käsigranaate. Treffneri gümnaasiumi õppurilt E. Meos'elt saadakse üks roostes „Colt“ kuulipilduja, samuti mõni vana Jaapani ja Vene püss, mis sakslaste tulekul ära peidetud.

Detsembri kuu s. a. keskel kuulub maakonna kaitseliitu ligi 300 meest, kellest vaid mõnel üksikul relvad olid. Nii tuli siis selle vähese jõuga maakonna lõunapiiri kaitsta, ning Peipsi järve randa valvata, kust vaenlane ületuufa võis. Meie väed taganosid mitukümmend korda suurema punaväe eest, kes Pihkva ja Võru vallutanud ja Tartu sihis edasiliikusid. See viis rahva meeleheitmiseni, mida veel suurendasid kuri-kuulsa „batjka“ Bulak-Balahovitshi, (endise tsaariväe staab-rittmeistri) Vene „valgekaardi“ salgad. Need salgad, ehk küll tunnustasid Eesti ülemjuhatast, olid sedavõrd laokil, et punaväe eest ilma lahinguta taganesid, oma ülemuste käskusid ei täitnud, vaid maad

Kaitseliitlased 1. mail.

Tallinna maleva orkester.

Kaitseliitlased 1. mail.

Esimese mai jalutuskäik
Nõmmel.

rüüstasid, inimesi mahalasksid ja naisi vägistasid.

Kuperjanovi poolt ähvardati neil bandedel relvad ära võtta, mille peale „batjka“ rüüstajate vastu karmid abinõud tarvitusele võttis — ja röövimised jäid ära, kuid mitte kauaks.

Üks salk „valgeid“ taandub Võru maanteed mööda linna, kuid satub tapamaja juures, Pihkva tänaval, kaitseliidu Treffneri gümnaasiumi lentsalga peale, kes nad kinni peab ja relvad käest võtab, sest „valgeid“ oli keelatud relvastatult linna lasta.

Vahepeal on punased väed juba Tartu lähedale jõudnud ja 18. detsembril lahkuvad linnast viimased Saksa okkupatsiooniväeosad. Samal päeval jõnavad punaväed Vana-Prangli mõisani ja Liiva kõrtsini (20 versta Tartust Võru poole), kus neile vastu astub 60 Kambja ja Nõo kaitseliitlastega lipnik R. Riives (praegu res.-leitnant, Tartumaa 13. kaitsemalevkonna päälük). Igal kaitseliitlasel on vaevalt kolmkümmend padrunit.

Paremat kätt neist asus st. rtm. Balahovitsh oma väeosadega, kes aga midagi ei teinud, vaid ringi looglesid. Kaitseliidu vahipostide peale, Liiva kõrtsi juures, liginesid paarikümne sammu kaugusele, õrgu mööda, umbes 70 punast ratsanikku. Kaitseliitlased andsid tuld ja löid salga põgenema. Surma said mitu ratsanikku, nende seas ka üks komissar, vangi langesid paar punaväelast ja sõjasaagiks 3 hobust. St. rtm. Balahovitsh lubas anda paar kuulipildujat kaitseliitlastele, sest viimastel neid polnud, — kuid lubadus jäi vaid lubaduseks.

Sama päeva kella 14 paiku avasid punaste välipatареid ja kuulipildujad tule kaitseliitlaste peale, ning nende toetusel tulid metsast punaväe ahelikud peale. Kaitseliitlased panid õhtuni vastu ja laskemoona otsalõppemisel taandusid õöpimeduses Maidlani. Seal kohtab lipnik Riives Balahovitshi ratsa- ja kuulipildujate komandosid, ning selle asemel, et lipnik Riivesi nõu järele punastele ümberminna, — kuuldes, et peale tungivad suured punaste jõud, — pöörab Balahovitsh ümber ja taandub Tartu poole.

Kaitseliit, kartes et „batjka“ äraandliku teguviisi tõttu punaväed, kes juba kaitseliitlastest ümber olid läinud, võivad ühendust Tartuga äralõigata, — taandus Tartu. Samal õöl jõuavad leitnant Kuperjanov oma staabiülemaga, leitnant J Unt'iga, otsusele, et peab Tartu mahajätma, sest puuduvad organiseeritud väeosad, kes punaväele vastu võiks panna.

Punavägi lähenes ikka enam ja enam Tartule. Seal hakkasid Tartus formeeritava 2. jalgväe rügemendi 6. ja 7. kompaniid mässama, ning uue raudtee-

jaama juures asuvaid sõjaväe ladusid rüüstama. Kaitseliit ajas nad laiali, kuid õösel algas uuesti ladude ja viinavabriku lõhkumine. Viimaks olid sunnitud kaitseliitlased viina maha kallama ja põlema panema, sest oli karta, et kui joobnud mässajad linna valguvad, siis võivad seal rüüstamised ja tapmised juhtuda.

Kuperjanov tegi kõik, et Tartut peasta. Isiklikult käis ta Balahovitshilt nõudmas, et see oma seisukohtadel linna-ees püsiks, kuid selle asemel viis ära-andja samal õöl ilma teatamata ja loata oma väed linna eest ära, avades sellega punastele linna ja jätkates taandumist Viljandi sihis.

Selle tõttu olid meie väed sunnitud Tartut maha jätma ja veel samal õöl, 20. vastu 21. detsembril, lahkusid Eesti väed Tartust.

Maakonna kaitseliitlastest kogus linna 16 meest, neist 9 ohvitseri. Hommikul kell 1/26 lahkuvad nad 8 hobusel linnast Viljandi maanteed mööda, et 2. jalgväe rügemendi ning linna ja keskkoolide kaitseliitlaste seltsis Põltsamaa poole minna. Sama päeva õhtuks, kella 6-ks jõutakse Laeva vallamaja juure, kuhu õösiks jäädi. Järgmisel päeval kella 10 ajal jätkatakse edasisõitu Kärevere poole, kuhu jõutakse lõunaks. Siin pöörab Kuperjanov teiste kaitseliitlaste poole, kutsudes mõnda oma juure. Põlevil silmil andsid end kohe üles 22 Treffneri gümnaasiumi kaitseliidu lentsalga liiget-õppurit, eesotsas õppur A. Link (end. Vene Sõjakooli junkur).

Käreveres mõtles Kuperjanov peatada, kuid kuulda saades, et 2. jalgväe rügement ja linna kaitseliit Põltsamaale taandub, otsustas ta teekonda jätkata, kuid mitte kaugemale. Oma peatuskohaks valis ta Puurmani mõisa, mis asub 35 versta linnast, Kursi kiriku lähedal. Siit läheb tee Põltsamaa ja Jõgeva peale, mõlemile umbes 25 versta.

Siia hakkasid mahajäänud kaitseliitlased salga-kaupa ja ükskhaaval kogunema. Nii tuleb Puhjast üle 20 mehe, Kavastust noorem-leitnantide Tossi ja O. Raudsepa salgad, Otepääst kaitseliidu ülem noorem leitnant R. Tarik (praegu kapten) Otepää ja Rõngu kaitseliitlastega ja teised.

Puurmanis on Kuperjanovil esialgu sideühendus ainult Viljandiga, kus asus 2. jalgväe diviisi staap. 23. detsembril saab Kuperjanov 2. diviisi ajut. ülemalt, kolonel E. Limberg'ilt, luba formeerida partisaan-salka, missugune kavatsus Kuperjanovil juba Tartus oli.

Mõne päevaga on poolteise saja mehe ümber koos, neist paarkümmend ohvitseri.

Oma salga jaotab Kuperjanov nelja kompaniisse ja 1 töökomandosse. Kompaniide ülemateks määrab ta:

1. — lipnik R. Riivesi, 2. — leitnant Saare (langes 31.I.19 a. kangelasena Paju lahingus), 3. — alamkapten R. Kuslapi ja 4. — leitnant J. Unti. Adjutandiks nimetab ta noorem-leitnant N. Piipi (langes Pihkva rindel 9.VII.19 a.). Ümberkaudsetes valdades viiakse läbi sunduslik mobilisatsioon; Viljandist ja Tallinnast tuuakse relvad.

Selle väikse kaitseliitlaste salga oskas Kuperjanov tugevaks kasvatada ja nii kasvaski kaitseliitlastes see eriline hulljulge partisanide vaim.

Nii lühidalt Tartu maakonna kaitseliidust, millest

väljavõrsus meie Vabadussõja veteraan — Kuperjanovi partisan-pataljon.

Käesoleva kirjutuse ülesandeks pole mitte sõja-ajalooline uurimine, ega Tartu maakonna kaitseliidu tegevuse hindamine, vaid ainult selle fikseerimine, ning on määratud lugejaskonnale kokkuvõttena Tartu maakonna kaitseliidu tegevusest tema algpäivil 1918 a.

Kirjutuse kokkuseadmise juures olen seks ärakasutanud oma isikliku päevaraamatu ning leitnant J. Kuperjanovi ja n.-ltn. N. Piipi suusõnalised seletused, mida mäletan. E. M-s.

Soome kaitseliidu esitajate külaskäik Tartus.

1. mai õhtul jõudsid Tallinnast Tartu, siinsele kaitsemalevale külla, Soome kaitseliidu peastaabi operatiiv-osakonna ülem major Eckholm ja Norra sõjaväeline esitaja Helsingis kapten Laurenzon. Haruldasi külalisi oli vastu võtnas Tartu maleva päälük kapten V. Sarsen, kes ka neid saatis igal pool kogu nende Tartus viibimise aja. 2. mai hommikul külastasid esitajad linna maleva staapi, kus neile pääliku poolt lähemaid seletusi anti kaitsemaleva organiseerimisest. Lõuna paiku sõideti autodel Raadi mõisa, kus tutvuneti Eesti Rahva Muuseumiga ja Ülikooli katsejaamaga. Seal sõideti üliõpilaste kaitsemalev-konna laskeharjutustele. Selle järele käidi Treffneri gümnaasiumis, kus kaitsemalevlased „Kalevi“ kaitsekompani pääliku reserv lipn. G. Kalkuni juhatusel võimlemisharjutusi tegid. Maleva staapi tagasi jõudes andis kapten Sarsen külalistele ülevaate maleva siseimisest elust, päälikute koosseisust, õppustest ja nende kavast, olvasust, oolarvost j. t. küsimustest.

Õhtul käidi vaatamas kaitsemalevlaste laskeharjutusi, teoreetilist õppust ja Vabadusristi ven-

dade ühenduse malevkonna raske-kuulipildujate rühma. Õhtul anti külalistele dinee ratsarügemendi ohvitseride kasiinos Tartu kaitsemaleva poolt.

3. mail sõideti laskeplatsile ja selle järele vaadati Tartu ajaloolisemaid ja tähelepanuväärsemaid hooneid, kohti ja tähtsamaid asutusi. Lõuna paiku sõideti kahurlaeva „Ahtiga“ Luunja Eesti scennevilja ühise majapidamist vaatama, mis külalisi erilisel huvitas.

Et külalised sama päeva õhtul soovisid Tallinna tagasi sõita, korraldas Tartu maleva ratsarügemendi ohvitseride kasiinos külalistele lahkumisdinee. Külalised, kes Tartus esimest korda olid, tunnistasid, et väljaspool Eestit olles ei võida uskuda, et Eesti vabariik seitsme iseseisvuse aasta jooksul kõigil aladel nii hoogsalt on edenenu.

Külalised lahkusid 3. mail öösis rongiga Tartust ja sõitsid Tallinna tagasi. M-s.

KAITSELIIDU ELU.

Mõnda organiseerimise alalt.

„Sõduris“ nr. 16 kirjutab A. N. kaitseliidu mak-sust, sealjuures näidates, et kui rahvale maks peale pandud, siis organiseerimise töös enam takistusi ees ei ole. Samuti ei saavat praegusele organisatsioonile osaks saatus, mis tabas endist, milline ei saanud oma ülesannetele vastavalt välja kujuneda. Minu arvates vaatab A. N. liiga roosiliselt asja pääle, sest kõik ei ole mitte nii hiilgav, nagu see A. N-le näib. Ei saa ütelda, et esimene kaitseliit, milline välja kasvas „omakaitsest“, oma ülesannet täitnud ei oleks, olgugi, et tal suuri rahasummasid tarvitada ei olnud. Venelaste maalt lahkumisel, mil lahkujate ainus soov oli rohkem riisuda, põletada ja katsuda võimalikult palju kahju teha, takistas neid selles „omakaitse“. Vabadussõja lahtipuhkemisel sammus „omakaitse“ vaenlase vastu väeliniile. See tõi organiseerimise töös seisaku ja pärast Vabadussõda ei saanud ta juba sellepärast töötada, et puudus põhikiri.

Raha on rahvamajanduses suur tegur ja kui teda on, on ka palju kergem organiseerimistööd teha. Meie peame aga nii toimetama, et rahamaksmine kodaniku-dele liiga raskeks ei lähe ja kodanik suure maksu pärast ei hakkaks kaitseliitu eitama. Praegused kaitse-liidu juhtivad jõud peaksid väga piinliku ettevaatlik-kusega summasid kulutama ja esimeses järjekorras sõjavarustust muretsema, nii et iga kaitseliitlasel

laskeriist oleks. Samuti tuleks kaitseliitlastele abi anda vormiriide muretsemiseks. Igasuguste kursuste korraldamisel peab aga äärmiselt kokkuhoidlik olema.

Et aga kaitseliitlastel oma hariliku teenistuse kõrval vähe aega üle jääb, tuleb seda kaitseliidu teenistuses tulusamalt kasutada. Kaitseliitlasi peab rakenda tegevusse, mis otsekohe ja ilmselt kaitseliidu ülesannetega seotud.

Tõsiste isamaaliste kaitseliitlaste seas on see asja-olu pahameelt sünnitanud, et liitu on vastu võetud Põhja korpuse mehi, kes ei olegi Eesti kodanikud, elavad siin Nansen'i passiga, ja mõnes paigas olla need isegi juhtivad jõud. Mõnes kohas on jälle eesotsas isikud, kellel puudub seltskondlik usaldus.

Sellest kirjutab väga hästi Saaremaa leht „Meie Maa“ omas 39. numbris 1925 a. 18. apr. Seal on: „Ei mõtlegi kõiki Balti sakslasi riigtruuduses kahtlus-

Kaitseliitlased!

Saatke „Sõdur-Kaitseliitlasele“
kaastööd!

Kaitseliidu Saare maleva.

Kuresaare kaitseliitlased.

tada, aga see, arvan, on selge, et suurel osal Balti mõisnikkudel jätkub riigitruudust ainult nii palju, et peavad saatuse sunnil Eesti või Läti vabariigis elama. Nii siis on enam kui võõrastav nähtus, kui leiame neid nüüd kaitseliidus koguni juhtivatel kohtadel. Nii-sugune nähtus paneb iga riiklikult mõtleja kodaniku pahameelega imestama.“

Et kaitseliit elujõuliseks ja tähtsaks kodukaitse teguriks saaks, ei võiks minu arvates kaitseliitu vastu võtta kahtlase minevikuga isikuid ega muulasi. Kaitseliidu õppused sündigu praktilisel alal ja ärgu olgu koormavad kodanikkudele. Kaitseliidu põhimõtete ja sihtide selgitamiseks peetagu kõnekoosolekuid. Sellega võidab kaitseliit toetava seltskonna täieliku

usalduse ja kodanikud- maksumaksjad annavad kerge südamega kaitseliidu hääks omad veeringud.

Kaitseliitlane J. K.

Skoutide organisatsioon Lätis.

Lätis tegutsevad praegu 86 skoutide salka, 6 rover- ja 4 meriskoutide salka ja 18 hundikeste karja. Skoutide organisatsioon asutati 6. apr. 1921 a. Rahvuse poolest on skoute: 64 salka lätlasi, 9 — juute, 6 — poolakaid 4 — venelasi, 2 — sakslasi ja 1 — leedulasi. Hundikestest on 15 karja lätlasi, 2 — juute ja 1 — poolakaid. Rover-skoutide salkades on kõik lätlased. Meriskoute on 3 salka lätlasi ja 1 — sakslasi. Üldse kuuluvad organisatsiooni 2645 skouti. A. Tr.

Ametlikud teated.

Kaitseliidu ülema käsukiri.

№ 11.

Tallinnas, 30. aprillil 1925 a.

Väljavõtted.

§ 3.

Määran minu käsutusse ilmunud kolonel-leitnant J. V e n d e Kaitseliidu staabi ülema k.t., arvates 1-sest maist s. a.

Õ i e n d u s: minu käsukiri nr. 11 — 5.V.25 a.

§ 4.

Endisel Kaitseliidu staabi ülema k.t. major J. M a i d e'l staabi ülema kohused ühes asjaajamise ja kirj vahetusega kolonel-leitnant J. V e n d e'le üle- anda ja viimasel vastu võtta.

Üleandmisest ja vastuvõtmisest ettekanda.

Õ i e n d u s: minu käsukiri nr. 11 — § 1.

§ 5.

Pärnumaa maleva päälikut kapten T. A d a m- son'i lugeda sama maleva Vändra malevkonna pääliku kt., arvates 16. jaanuarist s. a. kuni 27. märtsini s. a.

Õ i e n d u s: Lauajuhend nr. 644.

§ 6.

Avaldan teadmiseks ja käsitamiseks Sõjainistri käsukirja nr. 166, 6. aprillist s. a.:

„Kaitseliidu vormi kandmise kohta panen ajuti- selt maksuma järgmise korra:

1. Kõik kaitseliidu põhikirja § 11-as tähendatud ja teised keskjuhatused ning malevate staapides koos seisu kohtadel teenivad isikud on õigustatud igal aja- vormi kandma.

2. Kõik kaitseliitlased, kellel vorm olemas, on õigustatud vormi kandma õppustel, vahiteenistuses, niisama õppusele või vahiteenistusse minekul ja sealt tulekul, igasugustel kaitseliidu heaks toimepandavatel pidudel, kaitseliidu poolt korraldatavatel loengutel ehk üldse loengutel ja kõnekoosolekutel, kus riigikaitse üle räägitakse.

Kaitseliitlased!

Tellige ja levitage ajakirja
„Sõdurit!“

3. Kõik erust ehk reservist kaitseliidu teenistusse määratud ohvitserid, kellel erus ehk reservis olles Vabariigi Valitsuse poolt kaitseväge vormi kandmise õigus on antud, võivad kaitseväge vormi ainult väljas- pool kaitseliidu teenistust kanda, kuna teenistuses — kaitseliidu vormi on kohustatud kandma.

4. Ohvitseridele, kes tegevast kaitsevæe teenistusest kaitseliitu üle viidud, luban endist kaitsevæe vormi kanda teenistuskohuste täitmisel kuni 1. maini s. a., väljaspool teenistust — kuni 1. maini 1926 a.“

§ 7.

Avaldan teadmiseks ja käsitamiseks Sõjaministri käsukirja nr. 164, 2. aprillist s. a.:

§ 1.

„Luban sõja telegraafi-telefoni keskjaamadesse ühendada Kaitseliidu asutusi, osasid ja nende jõude, ja vahetada sõja telegraafi-telefoni jaamade kaudu ametlikke telegramme ja telefonogramme ühistel alustel kaitsevæe asutuste ja osadega.“

§ 2.

Kaitseliidu osade, asutuste ja nende juhtivate jõudude nimekirja, kellele võimaldada § 1 tähendatud

sidet, seab kokku Kaitseliidu ülem ja kinnitab Kindralstaabi ülem.

§ 3.

Nende ühenduste sisseseadmise ja ülalpidamise kulud tasuda Kaitseliidu summadest.“

§ 10.

Olen tähelepannud, kus kaitseliitlased õppusele minnes ehk sealt tulles ning püssi kandes erariietes, kaitseliitlase käsidet ei kanna.

Tuletan kõikidele malevate päalikutele meelde, et iga kaitseliitlane, kes oma ameti kohuste täitmisele minnes püssiga tänavale ilmub, kui tal kaitseliidu vorm puudub, tingimata käesidet kannaks, kui see temale väljaantud.

J. Roska
kolonel,

Kaitseliidu ülem.

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Leedu.

Trükist ilmus „Mushu Schinyas“ nr 22. Sisu: 1) Kol. Schniuksta — „Disertatsioon.“ 2) Kapt. Tomkus — „Sõjaväe kasvatuse põhimõte ja selle kasutamine praktikas.“ 3) Kol. Schukas — „Napoleoni moraali elemendid sõjaväes.“ 4) Major Stepanaitis — „Poola ja tuleviku sõda.“ 5) Kindr.-major Griganavitshius — „Schiska kui taktik ja organiseerija.“ 6) Ltn. Grud-

sinkas — „Administratiivne kokkuvõidmine Prantse sõjaväes.“ 7) Marijonas Reingardas — „Sõjaväelised mängud ja nende käsitamise viisid.“ 8) Ltn. Jurskis — „Raadio-telegraaf ja raadiogoniomeeter.“ 9) B. Blaveschtsiunas — „Juhita aeroplaan.“ 10) Meie sõjaväe elu. Sõjakunsti kroonika. Sv. raamatukogu 1923 ja 1924 a. Dr. J. Basanavitschius — „Sõjamuuseumi ajalugu.“ 11) Sõjaväelised teated välisriikidest. A. T.

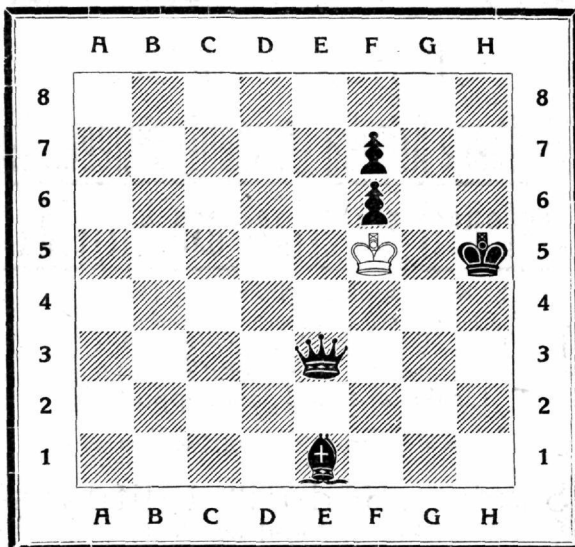
Male.

Toimetaja R. Burmeister.

Ülesanne № 21.

Järgmise ülesande autor on kuulus New-Yorgi probleemi kokkuseadja S. Loyd.

Mustad.

Valged.

Valged: Kf5, Le3.

Mustad: Kh5, Oe1, Ef6 ja f7.

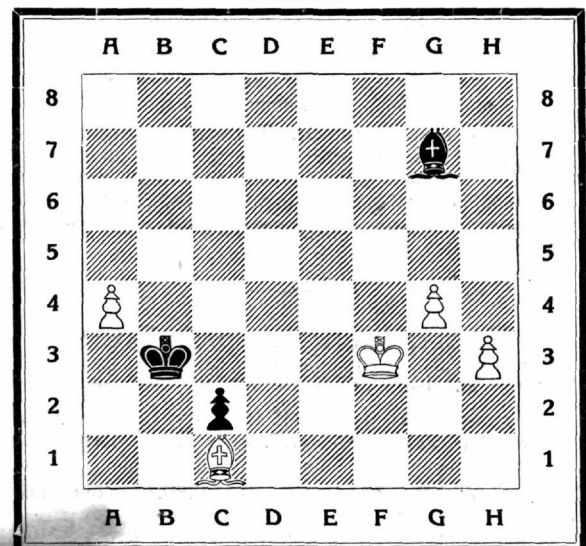
E = ettur = sõdur.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Lõpumäng № 17.

Riias mängitud malepartii lõpuseis.

Mustad.

Valged.

Valged: Kf3, Oc1, Ea4, g4 ja h3.

Mustad: Kb3, Og7, Ec2.

Järg oli:
 Valged. Mustad.
 Stahl—Schröder. K. Kupffer.
 1. . . . . „ Og7—b2,
 2. Oc1—d2, Ob2—c3,
 3. Od2—h6, Oc3—g7 jne.
 Mäng jäi viigi peale (remis).

Ülesande № 17 lahendus.

1. Vd2—a2, Lg2:a2
 ehk ükskõik kuhu,
 2. Va7—b8 annab matt.
 1. (Vd2—a2), h3—h2,
 2. Rg1—f3 annab matt.

Õiged lahendused ülesandele nr. 17 saatsid: kapt. O. Mullas (Tallinnast), n. leitn. O. Randmer (Jõhvist), kapr. R. Paide (Nõmmelt), Joh. Hint (Tallinnast).

Õiged lahendused ülesandele nr. 18 saatsid: n. leitn. O. Randmer (Jõhvist), v. allohv. S. Tolk (Tartust), kapr. R. Paide (Nõmmelt), Joh. Hint (Tallinnast), V. Mikenas (Tallinnast), Anatoli Jakobson (Tallinnast).

Trükivea õiendus.

„Kirjavastustes“ peab 1. reas olema: Ülesande nr. 16 lahenduskatse 1. Ve8:c8 ei vii sihile jne.

Ülesande № 18 lahendus.

1. Og3—b8, Kc8:b8,
 2. Vd1—c1, Kb8—a8.
 3. Vc1—c8 annab matt.

Lõpumängu № 14 lahendus.

1. f5—f6, Vf1:f6,
 2. Kh8—g7 ja valged võidavad.
 A. 1. (f5—f6), Vf1—f2,
 2. Kh8—g7, Vf2—g2+,
 3. Kg7—h6, Vg2—h2+,
 4. Kh6—g6, Vh2—g2+,
 5. Kg6—f5, Vg2—h2,
 6) f6—f7 ja valged võidavad.

Võistluses mõlema Tallinna maleseltsi — Eesti ja Saksa — vahel (3. ja 5. skp.) oli viimasel esimesel päeval edu, ta pidi aga Eesti maleseltsi üleolekut teisel päeval tunnistama. Selle turniiri lõputulemused on järgmised: Eesti maleselts 9½ punkt, Saksa malering 6½ p.

Sport, loengud, piduõhtud.

Tallinna garnisoni „Sõdurite Kodu“ maikuu tegevus.

Esmaspäeval, 18., kell 19—20. Loeng: „Sõda taime- ja loomariigis“ — van.-leitn. Mei, Merijõudude staabist.

Teisipäeval, 19., kell 19—20.30. Võimlemise õhtu.

Kesknädalal, 20. ja neljapäeval, 21., kell 21—1.30. „Sõd. Kodu“ poolt korraldatav kontsert-tantsu õhtu, sõjaväe orkestri saatel, aias ja saalis.

Reedel, 22., kell 19—20. Loeng: „Sõjalaevastiku navigatsiooniaegne tegevus“, udupiltidega — van.-leitn. Lagus, Merijõudude staabist.

Laupäeval, 23. ja pühapäeval, 24., kell 21—1.30. „Sõd. Kodu“ poolt korraldatav kontsert-tantsu õhtu, sõjaväe orkestri saatel, aias ja saalis.

Esmaspäeval, 25., kell 19—20. Loeng: „Meie kodumaa seisukord vaenlase pealetungimise puhul“ — kolonel Simon, sõjaministri vanem käskudetaija ohvitser.

Teisipäeval, 26., kell 19—20.30. Võimlemise õhtu.

Neljapäeval, 28., kell 19—20.30. Võimlemise õhtu.

Märkus: 1. Raamatute väljaandmine „Sõdurite Kodu“ raamatukogust on iga teisipäev ja reede kella 17—19 ja iga pühapäev kella 10—12-ni.

2. „Sõdurite Kodu“ juures olev tennismängu plats on avatud mängimiseks sõjaväelastele ja nende külalistele 10. maist s. a iga päev kella 8 kuni 22-ni.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Väikepõllumehe kirjavara:

№ 11. A. Oit-Ojasalu: Koduloomade sünnitusabi.

№ 12. A. Arras: Esimene abiandmine loomadele õnnetuste ja haiguste korral.

№ 14. G. Pulk: Talu tulusa seakasvatuse alused.

№ 15. Jul. Lamisepp: Talu kanapidamise ja munamüügi ühisused.

Војни Весник № 3. Jugoslaavia sõjaväeline ja kirjandusline kuukiri

Hero № 3. Suomen ilmailuvaimien esikunnan toimittama julkaisu.

Eesti Raudtee № 3/4. Raudteesjanduse kuukiri.

Vastutav toimetaja: E. Limberg.

„Sõduri“ väljaanne.

Ilmus trükist:

Lühikene Arisaka (Jaapani) süsteemilise vintpüüsi materjaal-osa kirjeldus.

Kokkuseadnud leitnant A. Teder.

Raamat sisaldab hulga selgitavaid joonistusi teksti juurde

Lisaks andmed laskeõppuseks.

== Hind 25 marka. ==

Saada „Sõduri“ talitusest

Tallinn, Pagari tän. № 1.

Väeosadele ja kaitseliidu malevkondadele saadetakse raamat ametliste nõudmiste peale järelmaksuga välja.

Kõik toiduained

nagu: või, juust, piim, vahu-
ja kohvikoor, kanamunad, vors-
tid, singid, liha, jahud, tangud
jne. jne.

ostate kõige soodsamatel
tingimistel

P. K. „ESTONIA“ kauplustest:

Jaani tän. № 3,
Müürivahe tän. № 10,
Narva mnt. № 42,
Jakobsoni tän. № 4,
Tarabella tän. № 28,
Nõmmel, Jaama tän. № 14.

Ärge ostke
jalgratast

enne kui Teie

A.-S. Chr. S. Oja

äris, Narva maantee Nr. 6.,
käinud ei ole.

Soovitame tugevaid, omas töökojas
paremaid Inglise osadest kokkupan-
duid jalgrattaid täielise vastutusega.

Kaitseliitlastele hinnaalandus.

Soome põllutöomasinate ja -riistade ladu

J. J. Paulson

Tallinnas, Narva maant. nr. 52. Kõnetraat 18-11.

Ainusesitaja Eestis.

Soovitame põllumeestele ladust:
Proovitöödel Eestis heakskiidetuid
ja esimeste auhindadega kroo-
nituid Soome „SAMPO“ viljapeksu-
masinaid ja „BMW“ naftamootorid,
magneetosüütamisega „OLYMPIA“
petroleumimootorid, lokomobiile,
kuulsaid Soome „HANKMO“
äkkeid, vedruäkkeid, heinamaa-
äkkeid, reaskülvimasinaid „TULOS“,
hobuserahasid, heinakokkuvedajaid,
hekslimasinaid, käsiturvapurustajaid
jne. jne.

Suur valik. Odavad hinnad.

Head maksutingimused.

alkohoolita likööri ekstraktid

SIDRONI SODA

on võistluseta.

TALLINN, Vaimu tän. nr. 1. — Telefon 5-19.

Jalgväe määrustik

I osa.

Väljavõte: §§ 66—168 uues redaktsioonis.

Korraldatud Kaitseliidule.

— Hind 70 marka. —

Saada „Sõduri“ talitusest, Tallinnas,
Pagari tän. № 1.

„Nugget“

kõige parem

Inglis saapakreem.

Esitaja:

Voldemar G. Herzberg & Co.,

Tallinn, Rataskaevu t. 14.

Tel. 9-32

Tel 9-32.

MINIMAX

käsi-tulekustutajad.

60.000 tulekahju kustutatud.

Tallinnas,
Vene tän. 11-a.

Tartus,
Poodi tän. 9.

Ühendatud väeliikide juhtimine ja lahing

1. septembrist 1921.

Tõlkinud Saksa keelest
noorem-leitnant A. Koern.

— Hind 75 marka. —

Raamatud on saadaval „Sõduri“ talituses Tallinnas, Pagari tän. № 1.

Ohvitseride varustus.

Igasugust varustust ohvitseride vormide juurde, nagu: nõõbid, kuldikandused, kokarded, akselpaelad, kuld ja hõbetressid, pagunid, mõõgad, portupeed, trafaretid j. n. e. soovitame meie Eesti Vabariigi ohvitseridele täpselt Sõjaministeriumi eeskirja järele.

A. S. HANS KOCH A. G.
TALLINN, VENE TÄN. 11-A

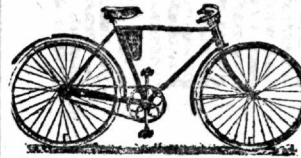
Postkast 156

::

Telefon 22-44

Maailma-
kuulsad

„EKSTSELSIOR“

jalgrattad suures valikus. Iga „Ekstselsiori“ eest mitmeaastal. vastutus. Suur valik jalgrattaste osasid: laternad, kellad, pumbad, pedaalid, kummid j. n. e.

Hinnad odavad.

A/S Drommeter & Ko.

— Lai tän. 5 —

M. Alperovitsch & Co. Tallinn, V. Roosikrantsi
tän. 5. Telefon 15-98

Soovitab ladust Braunsi riidevärvi, nahavärvi „Wilbra“, külmalt värviv. riidevärve „Citocol“ ja „Wilbrafix“. Aniliin värv kilodes.

Tapeedid suures valikus.

Valged ahjupotid,

emailnõud ja mitmesugust klaaskaupa

Kultuur-selgitustöö metoodika käsiraamat.

— SISU: —

- I. Kuidas korraldada kultuur-selgitustööd (k. s) kaitseväs.
- II. Kuulajaskond.
- III. Metoodika.
- IV. Näitlik õpeviis.
- V. K/s. juhataja ettevalmistamine tunniks.
- VI. K/s. tund ja päevasündmuste selgitamine.
- VII. K/s. side teiste k/s. liikidega.
- VIII. K/s. tunni omavuse kontroleerimine.
- IX. K/s. tund gruppide kaupa.

TALLINNA VEDRUTEHAS

Lutri tän. Nr. 48-a.

Kontor Narva m. 18, „Lõhke-Jõud“. Tel. 16-20.

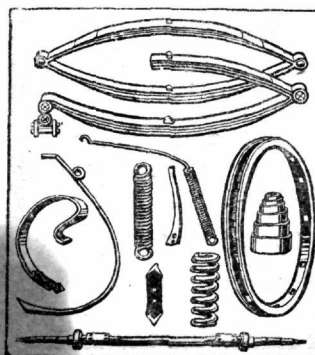
Valmistab

igasugu vedrusid.

Teeb pool- ja täispatent vankritelgi ja rattapöide (bandaashe).

Kalestab (tsementeerib) telgi, korraldab ja parandab vanu vedrusid. Tehase juures on eeskujulik hobuserautamise sepi-koda loomaarsti valve all.

Töö headuse eest vastutus.

OSAÜHISUS

„SYSTEMA“

Tallinn, Suur Karja tän. nr. 11. — Kõnetr. 709.

Soovitame kaitseliitlastele

kõrgeväärtuslisi

Inglis jalgrattaid „HERCULES“.

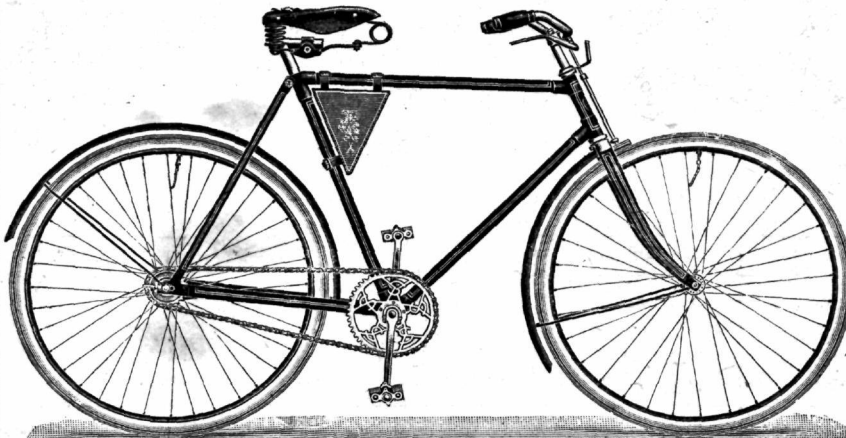
Eriti Eesti teede jaoks ehitud. Hinnad odavad.

Parimad

Ameerika kirjutusmasinad

olid, on ja jäävad —

REMINGTON**Nr. 12.**

Suurem ja vanem

**õmblusmasinate,
jalgratate,**kudumismasinate, koorelahutajate ja
tagavara osade ärisoovitab nimetatud kaupsid kindla vastutusega suurematest Inglis, Saksa ja
Rootsi soliidsamatest vabrikutest**mõõdukate hindadega ja maksutingimustega.**

Müük üksikult ja suuremal mõõdul.

Kr. SAAR & Ko. Tallinnas, teater „Estonia“ vastas; Tartus, Raatuse tän. nr. 2;
Rakveres ja Jõhvis.

EESTI PANK

Osakonnad kõigis maakonna linnades.

Arvete seis 30. aprillil 1925 a.

Aktiva.

Kassa:		
a) pangatähed	433.112.200.—	
b) riigikassatähed, vahetusrahad jne.	354.065.043.—	787.177.243.—
Väärtpaberid	93.265.993.—	
Kulla arve väljamaal	539.930.252.—	
Välisvaluutas	65.132.282.—	
Laenud välisvaluutas	274.225.676.—	
Diskonteeritud vekslid	1.575.464.644.—	
Konto-korrent arved	3.465.951.582.—	
Akkred., garantiide ja muud laenud	725.321.901.50	
Väljamaa korresp. „Nostro“	248.442.352.—	
Korresp. välisval. „Loro“	129.694.850.—	
Korrespondendid „Loro“	184.759.—	
Osakonnad	289.572.026.—	
Mitmesugused arved	128.956.637.—	
		8.323.320.197,50
Väärtused depoo	1.956.779.167.—	
Inkasso dokumendid	244.301.077.—	

Passiva.

Põhikapital	250.000.000.—
Tagavarakapital	143.714.310.—
Kustutuskapital	4.327.466,50
Pangatähed	2.250.000.000.—
Riigikassa	2.586.380.730,50
Hoiusummad	1.370.528.304.—
Väljamaa korresp. „Nostro“	49.453.627.—
Korresp. välisval. „Loro“	183.367.116.—
Korrespondendid „Loro“	7.561.797,50
Akkreditiivid ja garantiid	558.847.908,50
Osakonnad	294.841.512,50
Mitmesugused arved	367.371.625.—
1924 aasta puhaskasu	256.925.800.—

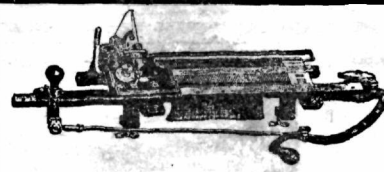
8 323.320.197,50

JUHATUS.

Pank toimetab kõiki pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal.

Suur ladu

Õmblusmasinaid „Mundlos-Original-Victoria“ ja „Veritas“ kodu ja tööstuse tarvis. Kudumismasinaid „Claes & Flentje, Mülhausen“. moodstate jakkide, kleitide, kamasside kudumiseks jne. Parem teenistusallik naisterahvastele.

Jalgrattaid „Wanderer“ ja „Brennabor“, kõige uuemad mudelid.

Inglise jalgrattaid „Raleigh“ ühest kuulsamast ja paremast Inglise tehastest

Kirjutusmasinaid „Continental“ ja „Kappel“, uuem mudel.

Paljundamisaparaate „Opalograph“ ja „Schapirograph“, kõige uuem uuemaist.

Pilutamis- ja kurbli-tikandusmasinaid.

Kõiki tarbeasju ülalnimet. masinatele, nagu: nõelu, poole (laevukesi), tikkimisrõngaid, rihmu, õlikannusid jne.

LIER & ROSSBAUM

TALLINN, Rataskaevu tän. nr. 5

Kõnetraat 27-34.

